

Eemeli Toljamo

**TILINTARKASTUSYRITYSTEN SUHTAUTUMINEN IFRS S1 JA S2 -
KESTÄVYYSRAPORTOINNIN STANDARDEIHIN**

Pro gradu -tutkielma

Laskentatoimi

Toukokuu 2023

Yksikkö Taloustieteen, laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö			
Tekijä Toljamo, Eemeli		Työn valvoja Jarva, Henry	
Työn nimi Tilintarkastusyriytysten suhtautuminen IFRS S1 ja S2 -kestävyysraportoinnin standardeihin			
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu	Aika Toukokuu 2023	Sivumäärä 67+2
Tiivistelmä <p>Viime vuosikymmeninä yhä useammat organisaatiot ovat alkaneet julkaista ei-taloudellisia vastuullisuusraportteja. Vastuullisuusraportointia on alettu myös sääntelemään sekä vapaaehtoisten standardien, että lainsäädännön avulla. Vastuullisuusraportoinnissa on standardisoinnista huolimatta yhä haasteita, jotka ilmenevät esimerkiksi tiedon uskottavuudessa, vertailukelpoisuudessa ja todennettavuudessa. Vuonna 2021 kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja julkaiseva International Financial Reporting Standard -säätö (IFRS) ilmoitti lähtevänsä mukaan vastuullisuusraportoinnin kehittämiseen laatimalla oman viitekehksen.</p> <p>Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten tilintarkastusyriytukset suhtautuvat IFRS:n julkaisemiin uusiin S1- ja S2- kestävyysraportoinnin standardeihin. Tutkielmassa tarkasteltiin sitä, kuinka käyttökelpoisina tilintarkastusyriytukset näkevät uudet standardit olemassa olevat haasteet huomioiden. Tutkielmassa kiinnitettiin huomioita myös siihen, näkyykö tilintarkastusyriytysten suhtautumisessa heidän oman roolinsa kautta kumpuavia preferenssejä. Tilintarkastusyriytysten näkökulma on tällä hetkellä erityisen ajankohtainen vastuullisuusraportoinnin todentamisen sääntelyn muuttuessa.</p> <p>Tutkimus on laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Tutkimusaineistona toimi viiden tilintarkastusyriytteen IFRS:lle lähettämät kommenttikirjeet. Kirjeet lähetettiin osana standardien laatimisen prosessia, jonka aikana säätö otti vastaan yleisöltä saamansa palautteen. Tutkimusaineistoon sisällytettiin Big Four -yriytysten ja Grant Thorntonin lähettämät kommenttikirjeet.</p> <p>Tutkimuksen mukaan tilintarkastusyriytukset suhtautuivat uusiin standardeihin positiivisesti. Yriytysten mukaan IFRS kykenee vastaamaan tavoitteisiinsa ja reagoimaan esitettyihin ongelmiin. Standardien kehittämiseksi yriytukset tosin esittivät lukuisia huomioita ja muutosehdotuksia liittyen lähestymistapaan, olennaisuuteen, raportoivaan yhteisöön ja arvoketjuun, tunnuslukuihin, varmentamiseen sekä integroituun raportointiin. Ehdotukset nähtiin sisällönanalyysissa osin objektiivisina pyrkimyksinä kehittää standardeja, osin subjektiivisena oman edun ajamisena. Tilintarkastusyriytukset näkivät pystyvänsä kestävyysraporttien varmentamiseen, vaikka varmentamiseen liittyvistä haasteista esitettiin huolia.</p> <p>Vastuullisuusraportointiin liittyvien haasteiden kannalta tilintarkastusyriytysten positiiviset näkemykset ovat huojentavia. Tulokset nostavat standardiluonnoksista esille erityisesti varmentamisen kannalta olennaisia seikkoja, joita voidaan hyödyntää kestävyysstandardien kehittämisessä ja tutkimuksessa. Tutkimus osoittaa, että tilintarkastusyriytukset pyrkivät edistämään rooliaan myös kestävyystiedon varmentajina.</p>			
Asiasanat vastuullisuusraportointi, vastuullisuusraporttien varmentaminen, vastuullisuusraportoinnin standardit, integroitu raportointi			
Muita tietoja			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TILINTARKASTUS	10
	2.1 Tilintarkastusriski.....	11
	2.2 Olennaisuus tilintarkastuksessa.....	13
	2.3 Tilintarkastajien tarjoamat lisäpalvelut	13
3	VASTUULLISUUSRAPORTOINTI	15
	3.1 Vastuullisuusraportoinnin taustaa	15
	3.2 Vastuullisuusraportoinnin standardit ja sääntely.....	16
	3.2.1 GRI.....	17
	3.2.2 IFRS ja ISSB.....	18
	3.2.3 Lainsäädäntö	20
	3.2.4. Varmentaminen	23
	3.3 Vastuullisuusraportoinnin tutkimusta.....	24
	3.3.1 Tutkimusta standardeista ja sääntelystä	24
	3.3.2 Tutkimusta varmentamisesta	32
4	METODOLOGIA	35
	4.1 Tutkimuskysymykset	35
	4.2 Tutkimusaineisto	37
	4.3 Tutkimusmenetelmä	38
5	TULOKSET	40
	5.1 Suhtautuminen aiheittain	41
	5.1.1 Lähestymistapa	41
	5.1.2 Olennaisuus.....	43
	5.1.3 Raportoiva yhteisö ja arvoketju	46
	5.1.4 Tunnusluvut	48

5.1.5	Varmentaminen.....	52
5.1.6	Integroitu raportointi.....	54
5.2	Muita huomioita	56
5.2.1	Käsitteet	56
5.2.2	Ohjeistus ja havainnollisuus	58
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	59
	LÄHTEET	64

LIITTEET

Liite 1.	Standardiluonnosten kysymysten aiheet.	68
Liite 2.	Otteita kommenttikirjeistä.	69

TAULUKOT

Taulukko 1.	Tutkimusaineiston kommenttikirjeet.	38
Taulukko 2.	Tiivistetyt vastaukset tutkimuskysymyksiin.	40

LYHENTEET

CDP	Carbon Disclosure Project
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive
EFRAG	European Financial Reporting Advisory Group
ESG	Environmental, Social, Governance
ESRS	European Sustainability Reporting Standards
EU	Euroopan unioni
EY	Ernst & Young
GHG	Greenhouse gas
GRI	Global Reporting Initiative
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
IFAC	International Federation of Accountants
IFRS	International Financial Reporting Standards
IIRC	International Integrated Reporting Council
ISSB	International Sustainability Standards Board
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
PwC	PricewaterhouseCoopers
SASB	Sustainability Accounting Standards Board
TCFD	Task Force on Climate-related Disclosures

1 JOHDANTO

Viime vuosikymmeninä yhä useammat organisaatiot ovat alkaneet sisällyttää säännöllisiin raportteihinsa tietoa vastuullisuudestaan. Taloudellisen informaation rinnalla on alettu jakaa tietoa yritysten vaikutuksesta yhteiskuntaan ja ympäristöön. Yritysten vastuullisuusraportointi, josta käytetään usein myös nimitystä kestävyysraportointi, on kuitenkin perustunut hyvin pitkälti vapaaehtoisuuteen. Sääntelyn puuttuessa useiden yritysten on nähty julkaisevan olennaisten tietojen sijaan lähinnä generistä informaatiota, joka ei anna lisäarvoa tiedon käyttäjälle. Tästä syystä myös tietojen vertailukelpoisuuteen ja todennettavuuteen on oltu tyytymättömiä. (Christensen, Hail & Leuz, 2021.)

Vastatakseen kysyntään, useat eri tahot ovat alkaneet tarjota omia vastuullisuusraportoinnille suuntaviivoja antavia raportointistandardejaan. Vuonna 2000 julkaistiin Global Reporting Initiative -viitekehys (GRI), joka on nykypäivän suosituin vastuullisuusraportointia käsittelevä standardi. GRI:n lisäksi käytetyimpiä standardeja ovat olleet toimialakohtaisia ohjeistuksia sisältävä Sustainability Accounting Standards Boardin (SASB) standardisto, sekä integroitua raportointia käsittelevä Integrated Reporting -viitekehys (<IR>). (Fortanier, Kolk & Pinkse, 2011; Bernow, Godsall, Klempner & Merten, 2019.) Standardien lisäksi myös lainsäädännössä on alettu puuttua vastuullisuusraportointiin. Eurooppalaisten yritysten vastuullisuusraportointia alettiin säännellä Euroopan unionin (EU) taholta ensimmäistä kertaa vuonna 2014, kun EU sääti ensimmäisen ei-taloudellista raportointia koskevan direktiivin. (Euroopan komissio, 2023.)

Osa vastuullisuusraportteja julkaisevista organisaatioista myös varmentaa raporttinsa ulkopuolisella tarkastajalla (KPMG, 2022). Vaikka esimerkiksi EU:ssa lainsäädäntö velvoittaa suurimmilta yrityksiltä tietynlaista vastuullisuusraportointia, raporttien varmentamiseen ei ole asetettu velvoitetta. Tähän on kuitenkin lähivuosina tulossa muutos EU:n uuden Corporate Sustainability Reporting Directive -direktiivin (CSRD) myötä, joka tulee velvoittamaan raportoinnin varmentamisen. (Euroopan Komissio, 2023.) Vastuullisuusraportoinnin varmentamista on käsitelty myös useissa tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu muun muassa varmennustoiminnon vaikutuksia, sekä sitä, minkä tahon tulisi toimia varmennuksen toteuttajana. (Pflugrath, Roebuck

& Simnett, 2011; Cohen & Simnett, 2015; Braam, de Weerd, Hauck ja Huijbregts, 2016.)

Esimerkiksi tilintarkastusyrietykset ovat hyödyntäneet kasvavan kysynnän alkamalla tarjota varmennuspalvelua myös vastuullisuusraportoinnille. (Eilifsen, Messier, Glover & Prawitt, 2014.) Vastuullisuusraportointi on yhä tiukemmin integroitu osaksi yritysten perinteistä tilinpäätösinformaatiota, minkä vuoksi tilintarkastajat ovat yhä useammin väistämättä tekemisissä vastuullisuusraporttien kanssa. Vastuullisuusraporttien sisältämän informaation todentaminen on kuitenkin usein haasteellista, ja raporttien tarkastaminen saattaa vaatia spesifiä osaamista (Abernathy, Stefaniak, Wilkins & Olson, 2017). Onkin esitetty epäilyksiä siitä, onko tilintarkastusyrietyksillä kompetenssia ottaa kantaa ei-taloudellisen tiedon oikeellisuuteen. (Huggins, Green & Simnett, 2011.)

Standardit, sääntely ja varmentaminen ovat olleet pyrkimyksiä vaikuttaa vastuullisuusraportoinnin uskottavuuteen (Abernathy ym., 2017). Kehityksestä huolimatta kansainvälisen tilinpäätösstandardeja laativan International Financial Reporting Standards -säätiön (IFRS) mukaan sijoittajat eivät ole olleet tyytyväisiä vastuullisuusraportoinnin laatuun. Säätiön mukaan kansainväliset sijoittajat ovat yhä useammin esittäneet tarvetta laadukkaalle, läpinäkyvälle, uskottavalle sekä vertailukelpoiselle vastuullisuusraportoinnille. IFRS-säätiö laittoikin oman kortensa kekoon vuonna 2021 perustamalla uuden vastuullisuusraportointia käsittelevän toimielimen, joka aloitti suunnittelemaan uutta kansainvälistä kestävä kehityksen raportoinnin viitekehystä. (IFRS Foundation, 2022a.) Säätiön laajentaminen vastuullisuusraportoinnin kentälle oli merkittävä, sillä IFRS-viitekehys on aiemmin sisältänyt ainoastaan taloudellista raportointia koskevia standardeja (Finanssivalvonta, 2021). Vuonna 2022 säätiö julkaisi kaksi ensimmäistä kestävyteen liittyvän tiedon raportointia käsittelevää standardiluonnosta, niin sanotut IFRS S1:sen ja IFRS S2:sen. IFRS S1 -standardi, ”General requirements for disclosure of sustainability-related financial information” käsittelee yleisiä kestävyysraportointia koskevia vaatimuksia, ja IFRS S2, ”Climate-related disclosures” keskittyy ilmastoon liittyvään raportointiin. (IFRS Foundation, 2022a.)

Luonnosten julkaisemisen jälkeen IFRS keräsi yleisöltä palautetta uusista standardeistaan. Eri organisaatiot lähettivät säätiölle omia vastineitaan kommenttikirjeiden muodossa (IFRS Foundation, 2022a). Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee tilintarkastusyriytysten suhtautumista IFRS:n julkaisemiin standardiluonnoksiin tarkastelemalla viiden tilintarkastusyriytksen, Deloitteen, Ernst & Youngin (EY), KPMG:n, PricewaterhouseCoopersin (PwC), sekä Grant Thorntonin lähettämiä kommenttikirjeitä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten tilintarkastusyriytokset suhtautuvat uusiin S1- ja S2-standardeihin. Tutkielman päätutkimuskysymys kuuluu seuraavasti: ”Miten tilintarkastusyriytokset suhtautuvat IFRS:n S1- ja S2-standardiluonnoksiin?”. Päätutkimuskysymystä on tarkennettu kahdella alatutkimuskysymyksellä: ”Miten tilintarkastusyriytokset suhtautuvat standardien vastauskykyyn olemassa olevia haasteita ajatellen?” ja ”Näkykö tilintarkastusyriytysten suhtautumisessa omaan toimenkuvaan liittyviä preferenssejä?”

Tarkastelemalla tilintarkastusyriytysten suhtautumista standardeihin pyritään selvittämään, kuinka käyttökelpoisina yriytokset näkevät uudet standardit. Vastuullisuusraportointiin on sen historian aikana liittynyt erilaisia ongelmia, ja myös standardien laatimiseen liittyy omia haasteitaan, kuten esimerkiksi Christensen ym. (2021) tuovat esille. On siis relevanttia selvittää, kuinka IFRS pyrkii vastaamaan ongelmiin ja standardien laatimiseen liittyviin haasteisiin. Tilintarkastajilla on kokemus niin tilintarkastusta, kuin kirjanpitoa säätelevistä standardeista ja niiden soveltamisesta. Lisäksi tilintarkastusyriytöksillä on yhä enemmän kokemusta myös vastuullisuusraporttien tarkastamisesta. (Eilifsen ym., 2014.) Huggins ym. (2011) nostivat omassa tutkimuksessaan esille, että tilintarkastuksen riskimalli on sopiva työkalu myös ei-taloudellisen informaation tarkastamiseen. Tilintarkastajien ammattitaito on hyvin uniikkia, ja heillä on hyvä kokemus siitä, mikä tieto on olennaista raporttien kannalta (Huggins ym., 2011). Näistä syistä tilintarkastusyriytöksiltä voidaan olettaa saatavan ammattimaisia ja käytännönläheisiä näkemyksiä uusista standardeista.

Toisaalta tutkielmassa tarkastellaan myös sitä, näkykö tilintarkastusyriytysten suhtautumisessa heidän omasta työnkuvastaan kumpuavia preferenssejä. Vastuullisuusraporttien todennettavuus on usein haasteellista taloudellisiin raportteihin verrattuna (Abernathy ym., 2017). Esimerkiksi todennettavuuteen

liittyvät haasteet herättävät kysymyksen, miten tilintarkastusyrietykset suhtautuvat standardien määrittämään vastuullisuustiedon laajuuteen.

Tutkimuskysymykset ovat ajankohtaisia myös vastuullisuusraportoinnin varmentamisen näkökulmasta, koska vastuullisuusraporttien varmentamiselle on lähivuosina tulossa lainsäädännöllisiä velvoitteita. Tästäkin syystä on tärkeää tutkia juuri tilintarkastusyrietysten lähestymistä uusiin standardeihin. EU:n direktiivi velvoittaa listattuja yrityksiä laatimaan tilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti (IFRS Foundation, 2022b). On mielenkiintoista nähdä, miten IFRS:n uudet vastuullisuusraportoinnin standardit ja EU:n velvoite raporttien varmennuksesta tulevat vaikuttamaan tilintarkastukseen.

Tutkielman tutkimusaineistona toimii viiden tilintarkastusyrietyksen IFRS-säätiölle lähettämät kommenttikirjeet. Säätiö esitti standardiluonnosten julkaisemisen yhteydessä molempia standardeja koskevia kysymyksiä, joihin toivottiin yleisön ottavan kantaa. Yrietysten lähettämässä kommenttikirjeissä on vastattu näihin kysymyksiin, sekä annettu kokoavat kommentit standardeista. Tässä pro gradu -tutkielmassa suoritettava tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa tarkempana tutkimusmenetelmänä käytetään sisällönanalyysiä.

Pro gradu -tutkielma koostuu kuudesta luvusta. Ensimmäinen ja toinen luku muodostavat tutkielman teoriaosuuden. Tutkielman toinen luku käsittelee tilintarkastusta. Luvussa tarkastellaan tilintarkastusta toimintona, sekä tilintarkastuksen riskimallia, olennaisuutta ja tilintarkastusyrietysten tarjoamia lisäpalveluita. Kolmannessa, vastuullisuusraportointia käsittelevässä luvussa käydään läpi vastuullisuusraportoinnin taustaa, keskeisimpiä standardeja, lainsäädäntöä, varmentamista, sekä aiheesta tehtyä tutkimusta. Tutkielman neljännessä luvussa siirrytään tutkimuksen empiiriseen osuuteen. Luvussa esitellään tarkemmin tutkimuskysymykset, tutkimusaineisto, sekä tutkimusmenetelmä. Viidennessä luvussa esitetään aineiston analyysissä saadut tulokset. Kuudennessa, ja viimeisessä luvussa vedetään yhteen aiempien lukujen asiat, vastataan tutkimuskysymyksiin sekä esitetään tutkimustuloksien perusteella tehtyjä johtopäätöksiä.

2 TILINTARKASTUS

Tilintarkastuksen tärkein tavoite on varmentaa organisaation taloudellisten tietojen luotettavuus. Käytännössä tilintarkastajan tehtävä on usein tätä monimuotoisempi. Tilintarkastajalta voidaan pyytää laajemminkin asiantuntevia, luotettavia ja objektiivisia tietoja taloudellisista ja oikeudellisista asioista, erilaisten kertomusten, laskelmien, selvitysten, muistioiden, lausuntojen ja todistusten muodossa. Nykyään yhä useammat sidosryhmät, kuten sijoittajat, liikekumppanit, työntekijät ja viranomaiset, ovat kiinnostuneita yrityksen antamien tietojen luotettavuudesta. (Horsmanheimo & Steiner, 2017.)

Tilintarkastus on useimmiten lain vaatimaa, mutta toisaalta tilintarkastuksen kysyntää on perusteltu myös niin sanotulla agenttiongelmalla. Moderneissa yhtiöissä omistajuus ja johtajuus on tyypillisesti erotettu siten, että yritystä johtaa sen omistajien palkkaama yritysjohto. Varmistaakseen, että yritysjohto toimii omistajien etujen mukaisesti, yritykset palkkaavat ulkopuolisen tilintarkastajan tarkastamaan taloudelliset raportit. (Eilifsen ym., 2014.)

Suomessa tilintarkastusta säätelee tilintarkastuslaki. Lain mukaan tilintarkastus sisältää kirjanpidon ja tilinpäätöksen, sekä hallinnon tarkastuksen. Tilintarkastuksen teettäminen on pakollista tietyt rajat täyttävillä organisaatioille. Käytännössä kooltaan pienimmät yritykset ovat tilintarkastuksesta vapautettuja. Lakisääteisestä tilintarkastuksesta tilintarkastaja tekee tilintarkastusmerkinnän, ja antaa tilintarkastuskertomuksen. Tilintarkastuksen säätelemiseksi on laadittu myös kansainvälisiä säädöksiä. Merkittävin alan säännöksiä hallinnoiva järjestö on International Federation of Accountants (IFAC). IFAC on laskentatoimen ammattihenkilöiden kansainvälinen kattojärjestö, jonka komitea International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) on antanut lakisääteistä tilintarkastusta käsitteleviä ISA-standardeja. (Horsmanheimo & Steiner, 2017.)

Tilintarkastusta suorittavat tilintarkastusyrietykset ovat käytännössä lähes aina osakeyhtiöitä. Neljästä kansainvälisesti suurimmasta tilintarkastusyrietyksestä, joita ovat Deloitte, EY, KPMG ja PwC käytetään usein nimitystä ”Big Four” -yhtiöt. Näillä kansainvälisillä ketjuilla on omat yhtiönsä myös Suomessa. Big Four -yhtiöt

hallitsevat erityisesti listayhtiöiden ja suurten yritysten tilintarkastusmarkkinoita. Muita suuria kansainvälisiä tilintarkastusyhtiöitä ovat esimerkiksi BDO ja Grant Thornton. (Horsmanheimo & Steiner, 2017.) Kansainvälisten yritysten lisäksi paikallisella tasolla operoi useita pienempiä yrityksiä, jotka tarjoavat palveluitaan yleensä pienemmille asiakasyhtiöille (Eilifsen, ym., 2014).

2.1 Tilintarkastusriski

Tilintarkastusriskin katsotaan olevan riski siitä, että tilintarkastaja antaa puhtaan, huomautuksia sisältämättömän lausunnon tilinpäätöksestä, joka on olennaisesti virheellinen. Tilinpäätöksessä esitetty väittäminen on virheellinen, jos se ei ole yhtenevä tilintarkastuksessa käytettyjen kriteerien, kuten IFRS-standardien kanssa. Virheelliset tiedot voivat johtua tahattomista virheistä, tai tarkoituksellisesta edun tavoittelusta vilpillisin keinoin. Tilintarkastusriski on jollain tasolla lähes aina olemassa, sillä sataprosenttisen varmuuden hankkiminen vaatisi useimmiten epäkäytännöllisen määrän työtä ja kustannuksia. Tästä syystä tilintarkastuksessa voidaan harvoin taata täyttä varmuutta siitä, ettei tilinpäätösinformaatio sisällä olennaisesti virheellisiä tietoja. Tilintarkastuskertomuksissa luvataankin tästä vain niin sanottu kohtuullinen varmuus. Kohtuullisen varmuuden takaamiseksi tilintarkastus tulee pyrkiä suunnittelemaan siten, että tilintarkastusriski voidaan minimoida. (Eilifsen ym., 2014.)

Tilintarkastusriskiä voidaan havainnollistaa niin sanotulla riskifunktiolla. Se koostuu kolmesta osasta, joita ovat sisäinen riski, kontrolliriski, sekä havaitsemisriski. Sisäisellä riskillä tarkoitetaan riskiä virheestä, joka aiheutuu organisaation kontrolli- ja valvontamenetelmistä huolimatta. Kontrolliriski taas on riski siitä, että organisaation kontrolli- ja valvontamenetelmät eivät kykene huomaamaan tapahtunutta virhettä. Sisäisen riskin ja kontrolliriskin sanotaan yhdessä muodostavan riskin olennaisesta virheellisestä tiedosta. Sen lisäksi, että tilinpäätösinformaatio voi sisältää olennaisesti virheellisiä tietoja, tilintarkastusriskiin sisältyy riski myös siitä, että tilintarkastaja ei havaitse näitä olennaisesti virheellisiä tietoja. Havaitsemisriski on siis riski siitä, että tilintarkastuksessa ei havaita sisäisen riskin tai kontrolliriskin takia aiheutunutta olennaista virhettä. Havaitsemisriskin ajatellaan korreloivan negatiivisesti sisäisen riskin, ja kontrolliriskin kanssa. Jos tilintarkastaja arvioi, että

sisäinen riski tai kontrolliriski on suuri, on havaitsemisriski tällöin pienempi, sillä olennaiset virheet ovat helpommin havaittavissa. (Eilifsen ym., 2014.)

Riskien arviointi on suuressa roolissa tilintarkastuksen suunnittelussa, sillä havaitsemisriskin tasoon voidaan vaikuttaa suunnitelluilla tilintarkastuksen toimilla. Mitä pienemmäksi havaitsemisriski halutaan, sitä laajempi tilintarkastuksen tulee sisällöltään olla. Tilintarkastuksen laajuuteen vaikuttaa se, mitä kaikkea todentavaan aineistoon halutaan sisällyttää, millä aikataululla todentavaa aineistoa käydään läpi, sekä kuinka paljon todentavaa aineistoa kerätään. (Eilifsen ym., 2014.)

Arvioidakseen riskiä olennaisesta virheestä, tilintarkastaja suorittaa erilaisia riskienarviointimenettelyjä. Arvioinnissa on tärkeää, että tilintarkastaja ymmärtää yritysjohdon tavoitteita ja strategioita, ja niihin liittyviä liiketoiminnan riskejä, jotka voivat johtaa olennaisiin virheisiin. Vaikka liiketoiminnan riski on laajempi käsite, kuin riski olennaisesta virheestä raporteissa, liiketoiminnan riskeillä voi usein olla vaikutusta tilinpäätöksiin. Esimerkiksi yrityksellä, jonka asiakaskunta uhkaa hiipua, voi olla paine ylläpitää tiettyä tuotto prosenttia, mikä taas voi lisätä riskiä olennaiseen virheeseen esimerkiksi varallisuuserien arvostamisessa. (Eilifsen ym., 2014.)

Riskienarviointimenettelyihin voidaan sisällyttää muun muassa haastatteluja, analyttisiä menettelyjä, sekä havainnointia ja tarkastuksia. Haastatteluja voidaan laajemman perspektiivin saamiseksi tehdä johdon lisäksi myös muun henkilöstön, tai organisaation ulkopuolisten henkilöiden kanssa. Analyttiset menetelmät ovat taloudellisen tiedon arvioimista analysoimalla mahdollisia yhteyksiä taloudellisessa ja ei-taloudellisessa datassa. Havainnointi ja tarkastukset voivat sisältää esimerkiksi yrityksen aktiviteettien ja operaatioiden seuraamista, dokumenttien tarkastusta, yrityksen toimitiloissa vierailuja tai transaktioiden jäljittämistä. Riskien arvioinnissa tulee huomioida myös ulkoisia tekijöitä, kuten toimialaan tai yleiseen taloustilanteeseen kohdistuvat riskit, ja lainsäädännölliset tekijät, kuten kestävään kehitykseen liittyvät vaatimukset. (Eilifsen ym., 2014.)

2.2 Olennaisuus tilintarkastuksessa

Tilintarkastusta suunniteltaessa täytyy ottaa huomioon myös tilintarkastettavien tietojen olennaisuus. Olennaisuudella viitataan tässä yhteydessä siihen, kuinka suuria virheitä taloudelliset tiedot voisivat sisältää ilman, että ne vaikuttaisivat informaation käyttäjän arvioon yrityksestä, ja täten mahdollisiin taloudellisiin päätöksiin. Jos yrityksen tilinpäätöksessä oleva virhe on niin pieni, että se ei vaikuta arvioon, voidaan virheen katsoa olevan epäolennainen. Tilintarkastajan tulee tapauskohtaisesti, omaa harkintakykyään käyttäen arvioida, kuinka suuri virhe voidaan sallia vaikuttamatta olennaisesti arvioihin yrityksestä. Sen määrittäminen, mikä on olennaista, on tärkeä osa tilintarkastuksen suunnittelua, sillä ei ole kustannustehokasta pyrkiä havaitsemaan jokainen pienikin virhe. Tilintarkastusstandardit ohjeistavat, että tilintarkastaja voi olettaa, että tilinpäätösinformaation käyttäjillä on kohtuullinen ymmärrys olennaisuuden periaatteesta, ja että he huomioivat tämän päätöksissään. (Eilifsen, ym., 2014.)

Käytännössä olennaisuuden huomioimisen tilintarkastuksessa voi olla esimerkiksi seuraavanlainen kolmiosainen prosessi. Ensiksi tilintarkastaja määrittää olennaisuuden rajan tilinpäätökselle kokonaisuutena. Olennaisuuden raja on se luku, kuinka suuri virhe tilinpäätöksessä voi olla, että sen ei vielä arvioida vaikuttavan käyttäjien päätöksiin. Olennaisuuden raja voi olla esimerkiksi 2–5 prosenttia organisaation liikevoitosta, mutta raja määritetään tapauskohtaisesti olosuhteet huomioon ottaen. Toiseksi tilintarkastaja määrittää olennaisuuden rajat eri tilinpäätöksen erille, joita käytännössä käytetään tilintarkastuksessa. Nämä ovat tyypillisesti pienempiä kuin olennaisuuden raja kokonaisuudessaan, sillä ne koskevat eriä tilinpäätöksen sisällä. Raja yksittäiselle erälle voi olla esimerkiksi 50–75 prosenttia koko tilinpäätöksen olennaisuuden rajasta. Kolmanneksi tilintarkastuksen loppuvaiheessa tilintarkastaja arvioi aiemmin määritettyihin raja-arvoihin perustuen, ovatko mahdolliset löydetyt virheet olennaisen suuria. (Eilifsen, ym., 2014.)

2.3 Tilintarkastajien tarjoamat lisäpalvelut

Tilintarkastuksen lisäksi erityisesti suuremmat tilintarkastusyrietykset tarjoavat asiakkailleen erilaisia lisäpalveluja. Näiden palveluiden tarjonta vaihtelee runsaasti

asiakkaiden kysynnän mukaan. Yleisimpiä tilintarkastajien tarjoamia lisäpalveluja ovat veroneuvonta ja verosuunnittelu. Lisäksi asiakkaille on tarjottu muun muassa yritysjärjestelyihin liittyvää konsultointia, tietoteknistä neuvontaa, liikkeenjohdon konsultointia, IFRS-neuvontaa sekä hallinnon, riskienhallinnan, ja sisäisen valvonnan kehittämisessä avustamista. Tavanomaisen tilintarkastuksen lisäksi tilintarkastusyrietykset ovat suorittaneet lisäpalveluna myös sisäistä tarkastusta, eli yrityksen sisäisten valvontaan ja riskienhallintaan liittyvien prosessien tarkastusta. (Horsmanheimo & Steiner, 2017.)

Taloudellisen tilinpäätösinformaation tilintarkastuksen lisäksi tilintarkastusyrietykset tarjoavat usein myös muiden kuin taloudellisten erillisraporttien tarkastamista ja varmentamista. Tilintarkastusyrietyksillä on maine pätevinä ja objektiivisina toimijoina, jonka vuoksi heidän suorittamilleen varmennustoimeksiannoille on kysyntää. Esimerkiksi yrityksille vapaaehtoisia henkilöstö- ja vastuullisuusraportteja on tarkastutettu tilintarkastusyrietyksillä. Erityisesti ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraporttien varmentamisen kysyntä on kasvanut viime vuosina, kun ajattelu yritysten vastuunkannosta osana yhteiskuntaa on yleistynyt. (Horsmanheimo & Steiner, 2017.) Tilintarkastusyrietysten oheispalveluiden kysynnän lisääntyessä IAASB on alkanut kehittää tilintarkastusstandardien rinnalle oheispalveluja koskevia standardeja. Esimerkiksi ISAE 3410 -standardi käsittelee kasvihuonekaasupäästöjen raportoinnin varmentamista. (Eilifsen, ym., 2014.) Ei-taloudellisten raporttien varmentamista tarkastellaan lähemmin tutkielman seuraavassa, vastuullisuusraportointia käsittelevässä osassa.

3 VASTUULLISUUSRAPORTOINTI

3.1 Vastuullisuusraportoinnin taustaa

Kestävä kehitys on kehitystä, joka vastaa yhteiskunnan tarpeisiin nykyhetkellä, mutta toisaalta takaa myös sen, että tulevatkin sukupolvet kykenevät tyydyttämään omia tarpeitaan. Kestävä kehitys käsittää toisaalta ympäristöstä huolehtimisen, mutta toisaalta myös vastuunkannon sosiaalisiin rakenteisiin liittyvistä ongelmista, kuten köyhyydestä, nälänhädästä tai epätasa-arvoisuudesta. Ihmisten ollessa yhä tietoisempia näistä ympäristöön ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvistä ongelmista, kestävä kehitys on noussut tapetille yhteiskunnallisesti. Aihe on luonnollisesti tärkeä myös yritysten kannalta. Yhteiskunnan pyrkiessä kehittymään kestävämmiin, on tämän onnistumisen kannalta kriittistä se, kuinka kestävä kehitys huomioidaan yritysten toiminnassa. (Laine, Trediga & Unerman, 2021.) Eri sidosryhmät ovatkin alkaneet vaatia yrityksiltä muutakin, kuin tuottojen maksimoinnin, ja sidosryhmien muodostama paine on saanut yhä useammat yritykset ottamaan vastuullisuuden huomioon liiketoimissaan (Fortanier ym., 2011). Vaikka kestävä kehitys tuo yritystoimintaan riskejä, kuten muutokset sääntelyssä tai resurssien saatavuudessa, se voi toisaalta tuoda myös mahdollisuuksia, kuten täysin uusia liiketoiminta-aloja (IFRS Foundation, 2022c).

Samaan aikaan kun vastuullisuus on tullut osaksi yritysten strategioita, on herännyt kiinnostus vastuullisuuden raportoinnista. 1990-luvulla yhä useammat organisaatiot alkoivat vapaaehtoisesti julkaisemaan perinteisten tilinpäätösten lisäksi eitaloudellisia raportteja, joissa kerrottiin yrityksen toiminnasta ympäristön ja sosiaalisen vastuun näkökulmasta. Raporteissa jaettiin tietoa muun muassa eri menettelytavoista, sekä niiden kehityksestä ja tuloksista. (Fortanier ym., 2011.) 90-luvun jälkeen ilmiö on voimistunut. KPMG tilastoi vuonna 2022, että maailman suurimmista, niin sanotuista G250-yrityksistä 96 prosenttia raportoi vastuullisuudestaan. Vielä vuonna 1999 vastaava luku oli 35 prosenttia. (KPMG, 2022.) Aihe on alkanut herättää kiinnostusta myös sijoittajien keskuudessa. PwC:n tutkimuksen mukaan vuonna 2021 79 % sijoittajista näki ESG:hen (Environmental, Social, Governance) liittyvät riskit ja mahdollisuudet tärkeänä tekijänä sijoituspäätöksiä tehdessä. (PwC, 2021.)

3.2 Vastuullisuusraportoinnin standardit ja sääntely

Yritysten raportoidessa vastuullisuudesta oma-aloitteisesti erilaisten raporttien kirjo on ollut hyvin laaja. Vastuullisuusraportit ovat poikenneet toisistaan muun muassa pituudeltaan, lähestymistavaltaan, laajuudeltaan sekä vastuullisuudeltaan. Joissain raporteissa on saatettu keskittyä terveyteen ja turvallisuuteen, ja joissain taas ilmastonmuutoksen torjumiseen. Jotkin yritykset ovat saattaneet raportoida hyvin kapeasti esimerkiksi ympäristövaikutuksistaan, kun taas jotkut ovat integroineet osaksi taloudellista raportointiaan laajasti myös muita yhteiskunnallisia ja ekologia indikaattoreita. Vastuullisuusraportoinnin aiheita on ollut muun muassa henkilöstöön liittyvät asiat, ihmisoikeudet, yhteisöön vaikuttaminen, taloudelliset vaikutukset sekä ilmastonmuutos. Yritysvastuuta käsittelevää informaatiota on sisällytetty osaksi tilinpäätöstä, tai julkaistu erillisissä vastuullisuusraporteissa. Myös tiedon esittämistapoja, käsitteiden määritelmiä, ja toiminnan mittareita on ollut useita. (Fortanier ym., 2011.)

Erilaisten vastuullisuusraporttien sekamelskaan on pyritty saamaan säännöllisyyttä standardisoinnin avulla. Eri organisaatiot ovat kehittäneet omia viitekehyksiään, joita yritykset voivat vapaaehtoisesti käyttää vastuullisuusraportoinnin työkalunaan. Yhä tänä päivänä tunnetuin vastuullisuusraportoinnin standardi on vuonna 2000 julkaistu, niin sanottu GRI-viitekehys, joka sisältää suuntaviivoja vastuullisuusraportoinnin kehittämiseksi. (Fortanier, 2011.) Vuotta ensimmäisen GRI-viitekehysten julkaisun jälkeen julkaistiin kasvihuonekaasupäästöjen laskemista käsittelevä Greenhouse Gas -protokolla (GHG). Samoihin aikoihin lanseerattiin myös YK:n Global Compact –aloite, sekä Carbon Disclosure Project (CDP), joiden tavoitteina oli yhtä lailla kannustaa yrityksiä raportoimaan kestävästä kehityksestä. Myöhemmin, vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, viitekehyksiä on tullut lisää. Esimerkiksi integroitua raportointia käsittelevä kansainvälinen komitea, International Integrated Reporting Council (IIRC) on alkanut puhua taloudellisten ja ei-taloudellisten raporttien integraation puolesta, ja SASB, joka on keskittynyt toimialakohtaisiin ohjeistuksiin, perustettiin. (Bernow ym., 2019.)

Vaikka GRI on säilynyt aina vuoteen 2022 suosituimpana vastuullisuusraportoinnin standardina, myös SASB:n, ja paikallisten pörssien omat ohjeistukset ovat

merkittävässä käytössä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, Kanadassa, ja Brasiliassa SASB on suosituimpi, kuin GRI. (KPMG, 2022.) Näiden kahden rinnalle on yhtenä suosituimmista standardeista nostettu myös IIRC:n <IR>-viitekehys (Landrum & Ohsowski, 2018). Vuonna 2022 sekä SASB- että <IR>-viitekehukset siirtyivät kansainvälisen taloudellisen raportoinnin standardeja laativan IFRS:n perustaman uuden toimielimen, International Sustainability Standards Boardin (ISSB) alaisuuteen (IFRS Foundation, 2021a). IFRS perusti toimielimen vuonna 2021. Säätiön ratkaisu oli merkittävä, sillä IFRS-raportointi on aiemmin käsittänyt ainoastaan taloudellista raportointia koskevia standardeja. ISSB:n perustamisen myötä päätettiin IFRS-viitekehysten laajenemisesta kahden eri osa-alueen viitekehyyksi, kestävyysraportointistandardien tullessa taloudellista raportointia koskevien standardien rinnalle. (Finanssivalvonta, 2021.)

3.2.1 GRI

GRI-standardeja julkaisee GRI, joka on nykyisin itsenäinen, kansainvälinen, voittoa tavoittelematon organisaatio. GRI:n mukaan viitekehysten tavoitteena on muodostaa yleisesti hyväksytty ohjenuora yritysten taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöasioiden raportoinnille. Se pyrkii myös edistämään organisaatioiden läpinäkyvyyttä ja vastuullisuusraporttien vertailukelpoisuutta. Viitekehysten uusimmasta versiosta käytetään termiä GRI Standards. GRI-viitekehys on pyritty rakenteeltaan ja logiikaltaan suunnittelemaan siten, että yksittäisiä standardeja voidaan päivittää jouhevasti, ja uusia standardeja voidaan lisätä kokonaisuuteen päivittämättä koko viitekehystä. Rakenteen tarkoituksena on kyetä reagoimaan vastuullisuusraportoinnin aihepiirissä tapahtuviin nopeisiin muutoksiin. GRI:n vakiintuneesta asemasta legitiiminä standardina kertoo se, että esimerkiksi YK:n Global Compact -aloite ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (engl. Organization for Economic Cooperation and Development, OECD) toimintaohje monikansallisille yrityksille suosittelvat viitekehystä raportointimallina. Myös eitaloudellista raportointia koskeva EU-direktiivi mainitsee GRI:n yhtenä vaihtoehtona raporttien muodostamiselle. (Niskala, Pajunen, Tarna-Mani & Puroila, 2019.)

GRI-viitekehys on suunnattu soveltumaan kaikille raportoiville organisaatioille riippumatta niiden erilaisista ominaisuuksista, kuten koosta, yritysmuodosta,

toimialasta tai sijainnista (Niskala ym., 2019). Nykymuodossaan viitekehys koostuu kolmesta osasta, joita ovat universaalit standardit, toimialakohtaiset standardit, sekä aihekohtaiset standardit. Universaalit standardit ovat kaikille organisaatioille suunnattuja ohjeita. Toimialakohtaiset standardit taas on laadittu koskemaan 40 eri toimialan yrityksiä. Jos yrityksen toimialalle on laadittu toimialakohtainen standardi, myös sen sisältämät ohjeistukset tulee huomioida raportoinnissa. Aihekohtaiset standardit koskevat tiettyjä aiheita, kuten jätteitä, terveyttä, ja verotusta. Viitekehysten mukaan yrityksen on valittava käyttöönsä ne aihekohtaiset standardit, joiden aiheet ovat olennaisia kyseisen yrityksen toiminnan kannalta. (GRI, 2023.)

GRI-standardien mukainen raportointi pyrkii tuomaan esille niin raportoivan yrityksen oman toiminnan, kuin sen sidosryhmien kautta aiheutuvat vaikutukset kestäväan kehitykseen. Viitekehysten mukaan vastuullisuusraportteihin tulee sisällyttää ne aiheet, jotka koskevat organisaation kannalta olennaisia vaikutuksia, tai voivat olennaisesti vaikuttaa organisaation sidosryhmien arviointiin ja raporttien perusteella tekemiin päätöksiin. GRI määrittelee olennaisuuden vastuullisuusraportoinnissa eri tavalla, kuin taloudellisen informaation olennaisuus yleisesti määritellään. Viitekehysten mukaan olennaisuutta tulee tarkastella laajemmin, yritystoiminnan vaikutusten ja sidosryhmien kannalta, eikä pelkästään esimerkiksi tietojen pääasiallisten käyttäjien, kuten sijoittajien kannalta. (Niskala ym., 2019.)

3.2.2 IFRS ja ISSB

Kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja laativa IFRS-säätiö laajensi toimialuettaan vuonna 2021 perustamalla vastuullisuusraportoinnin parissa työskentelevän toimielimen, ISSB:n. ISSB:n perustaminen oli IFRS-säätiön reaktio vastuullisuusraportoinnin kasvaneeseen kysyntään ja sen puutteisiin. ISSB:n tavoitteena on tarjota uusi kansainvälinen kestäväan kehityksen raportoinnin viitekehys, joka takaa sijoittajille ja muille sidosryhmille kattavampaa tietoa eri organisaatioiden kohtaamista kestäväan kehitykseen liittyvistä riskeistä ja mahdollisuuksista. (IFRS Foundation, 2022a.) Säätiön omat standardit pyritään rakentamaan käyttämällä perustana tiettyjä olemassa olevia viitekehyyksiä niin sanotun building blocks -lähestymistavan kautta. Building blocks -lähestymistavalla

säätiö tarkoittaa menettelyä, jossa yhteistyöllä muiden standardien asettajien ja lainsäätäjien kanssa tavoitellaan globaalisti johdonmukaisen ja vertailukelpoisen perustan luomista. (IFRS Foundation, 2021b.)

Vuonna 2022 kaksi merkittävää standardia, SASB- ja <IR>-standardit siirtyivät IFRS:n ja ISSB:n alaisuuteen. Säätiön mukaan nämä tulevat toimimaan kivijalkana uudelle viitekehykselle. (IFRS Foundation, 2022a.) Uuden viitekehysten valmisteluvaiheen aikana ISSB on suositellut organisaatioita jatkamaan SASB:n ja <IR>:n ohjeiden noudattamista. Lautakunnan mukaan näiden standardien käyttäminen tulee aikanaan helpottamaan yritysten työtä IFRS:n uusien standardien integroimisessa osaksi vastuullisuusraportointiaan. (Stewart, 2023; IFRS Foundation, 2022.)

GRI:stä poiketen SASB on julkaissut ainoastaan toimialakohtaisia standardeja. Näitä standardeja on laadittu yhteensä 77 toimialalle. (IFRS Foundation, 2023a.) Kukin toimialakohtainen standardi koostuu keskimäärin 5–6 aiheesta, jotka todennäköisimmin ovat olennaisia kyseisen toimialan yrityksen taloudellisen menestymisen kannalta. Kullekin aiheelle SASB-standardeissa on määritelty 1–3 suoriutumisen mittaria. SASB-standardit eivät suoranaisesti kerro, miten vastuullisuusraportointi tulisi toteuttaa. Sen sijaan viitekehys keskittyy siihen, mikä tieto on sijoittajien päätösten kannalta olennaista, ja miten tieto tulisi sisällyttää osaksi taloudellista raportointia. (Niskala ym., 2019.) SASB:n käsitys vastuullisuusraportoinnin olennaisuudesta eroaa siis merkittävästi GRI-viitekehuksesta. SASB keskittyy taloudellisesti, sijoittajien kannalta olennaiseen tietoon, kun taas GRI pyrki ottamaan huomioon useita eri sidosryhmiä (Niskala ym., 2019.) IFRS-säätiön mukaan SASB-viitekehys on tärkeässä roolissa uusissa standardeissa, joihin sisällytetään esimerkiksi viitekehysten toimialakohtainen lähestymistapa (IFRS Foundation, 2023a).

Myös integroidun raportoinnin <IR>-viitekehys keskittyy taloudelliseen olennaisuuteen. Sen näkökulma tosin poikkeaa SASB-viitekehysten näkökulmasta, sillä integroidussa raportoinnissa olennaisuutta tarkastellaan arvonluonnin kautta. Viitekehyksessä raportoinnin tavoitteena on kuvata tekijöitä, jotka vaikuttavat yrityksen arvonluontiin eri aikaväleillä. <IR>-viitekehys ei anna yksityiskohtaisia

ohjeita tunnuslukujen laskemiselle, vaan tarjoaa laajempia, harkitsemisen varaa jättäviä ehdotuksia raporttien sisällölle. (Niskala ym., 2019.)

<IR>-viitekehyksessä korostuu integroidun raportoinnin merkitys. Integroidusta raportoinnista on alettu puhua viime vuosina, kun erilaisten raporttien määrä on kasvanut, ja on tullut tarve tiedon kiteyttämiseen. Integroidun raportoinnin viitekehysten tavoitteena on yhdistää eri raportointien, niin taloudellisen, kuin ei-taloudellisen, tuottamaa tietoa yhdeksi kokonaisuudeksi. Se pyrkii esimerkiksi selkeyttämään vastuullisuustiedon yhteyttä yritysten strategiaan ja liiketoimintamalliin. <IR>-viitekehyksessä pyritään ottamaan paremmin huomioon myös tulevaisuuden näkymät. Eri raportit perustuvat yleensä menneeseen, mutta arvonluonnin näkökulman kautta integroidussa raportoinnissa halutaan huomioida myös mahdolliset tulevat vaikutukset. (Niskala ym., 2019.) ISSB on kertonut tulevansa sisällyttämään myös integroidun raportoinnin periaatteet osaksi uutta viitekehystä (IFRS Foundation, 2022d).

Vuonna 2022 ISSB aloitti julkisesti oman viitekehöksensä kehittämisen, kun se julkaisi luonnokset uusista IFRS S1 ja S2 -standardeista, joihin suhtautumista käsitellään tässä tutkielmassa. ISSB:n mukaan uusien standardien tavoite on asettaa raportoinnille vaatimukset, joiden myötä yritysten jakama informaatio yhdessä taloudellisen informaation kanssa auttaa sen käyttäjiä määrittämään yritysten arvon, ja tekemään päätöksiä. S1- ja S2-standardit vaatisivat yrityksiä julkaisemaan yrityksen arvon kannalta olennaisen tiedon kaikista merkittävistä kestävässä kehityksessä ja ilmastoon liittyvistä riskeistä ja mahdollisuuksista, joita ne kohtaavat. (IFRS Foundation, 2022c; IFRS Foundation, 2022e.)

3.2.3 Lainsäädäntö

Vapaaehtoisten standardien lisäksi vastuullisuusraportoinnille on alettu esittää myös lainsäädännöllisiä velvoitteita. Euroopassa EU on omissa direktiiveissään pyrkinyt vaikuttamaan vastuullisuusraportoinnin sääntelyyn. Ensimmäinen ei-taloudellista raportointia koskeva direktiivi astui voimaan vuonna 2014. (Euroopan komissio, 2023.) Kyseinen direktiivi koskee suuria, yleisen edun kannalta merkittäviä, työntekijämäärältään vähintään 500 henkilön yhtiöitä. Direktiivi velvoittaa yrityksiä

julkistamaan toimintakertomuksessaan tietoja omasta toiminnastaan koskien ihmisoikeuksia, sosiaalisista asioita, työntekijöitä, ympäristöä, lahjontaa ja korruption torjuntaa. Lisäksi direktiivissä alettiin velvoittamaan suuria, listattuja yrityksiä julkistamaan monimuotoisuuspolitiikkansa osana hallinnointi- ja ohjausjärjestelmää koskevaa selvitystään. (Niskala ym., 2019.)

Suomessa EU:n direktiivi huomioitiin vuonna 2016 hyväksytyssä kirjanpitolain muutoksessa, jossa lakiin lisättiin uusi, yleisen edun kannalta merkittävien suurten yhteisöjen selvitystä muista kuin taloudellisista tiedoista koskeva luku, 3a. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun yritysvastuuraporttien laatimiselle esitettiin lakisääteinen vaatimus. (Niskala, ym., 2019.) Vaikka lakimuutos velvoittaa raportoimaan tiettyistä seikoista, se on hyvin joustava velvoitteen toteuttamisen suhteen. Laissa ei ole eritelty tarkasti, mitä aihealueisiin liittyviä tietoja tai lukuja tulee esittää. Yritykset saavat myös itse määrittää, missä muodossa tiedot esitetään. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2023.) Lain yhteydessä otettiin käyttöön myös niin sanottu turvasatamalauseke, jonka perusteella kirjanpitovelvollinen voi kaupallisen asemansa vaarantumiseen vedoten kieltäytyä tiettyjen tietojen julkistamisesta (Niskala ym., 2019.)

Myös EU:n tilinpäätösdirektiivissä on oma käsityksensä siitä, mikä on ei-taloudellisten tietojen osalta olennaista. Direktiivin mukaan olennaista on tieto, jonka pois jättämisellä tai väärin ilmoittamisella voidaan olettaa olevan vaikutuksia tiedon käyttäjien päätöksiin. EU:n komissio on omassa tiedonannossaan antanut esimerkkejä siitä, kuinka olennaisuutta voidaan arvioida. Esimerkiksi yrityksen liiketoimintamalli, strategia ja merkittävimmät riskit tulisi ottaa huomioon. Lisäksi tulisi arvioida esimerkiksi sidosryhmiä kiinnostavat seikat ja sidosryhmien odotukset, sekä toiminnan aiheuttamien vaikutusten vakavuus ja laajuus. Tiedonannossa tuodaan esille myös se, että olennaisuuden arvioinnin tulisi olla jatkuva prosessi, jotta liiketoiminnan muutokset tulisivat huomioiduksi. (Niskala ym., 2019.)

Vuoden 2014 jälkeen ei-taloudellista raportointia koskevaa EU-lainsäädäntöä on täydennetty. Kenties merkittävin muutos sai alkunsa vuonna 2021, kun Euroopan komissio antoi ehdotuksen niin sanotusta CSRD-direktiivistä. Kyseisen direktiivin myötä EU vaatii kaikkia suuria yrityksiä, sekä listattuja pk-yrityksiä raportoimaan

vastuullisuudestaan. Uusi lainsäädäntö koskettaa yhteensä arviolta 50 000 organisaatiota aiemman 11 700 sijaan. Hienosäädön jälkeen CSRD-direktiivi on hyväksytty, ja se astuu voimaan vuonna 2023. Käytännössä laki otetaan käyttöön porrastetusti tilikausien 2024–2026 aikana. Direktiivin myötä yritysten tulee raportoida vastuullisuudestaan European Sustainability Reporting Standards -viitekehyksen (ESRS) mukaisesti. Standardien laatimisesta vastaa Euroopan tilinpäätösraportoinnin neuvoa-antava ryhmä European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG). (Euroopan Komissio, 2023.)

CSRD-direktiivi vaatii yrityksiä asettamaan vastuullisuutta koskevia tavoitteita ja raportoimaan edistyksistä tavoitteiden suhteen. Yritysten tulee esittää selkeästi, ketkä, ja mitkä osastot ovat vastuussa tavoitteista. Direktiivi pyrkii myös vaikeuttamaan vastuuttoman toiminnan piilottelua laajentamalla raportoinnin ulottuvuutta koskemaan myös yritysten toimitusketjujen vaikutuksia. Lisäksi direktiivin myötä raportoinnista tulee integroidumpaa sen vaatiessa organisaatioita esittämään vastuullisuutta koskevat tiedot osana toimintakertomusta. Myös lähestymistapa olennaisuuteen laajeni. CSRD-direktiivissä otettiin käyttöön niin sanottu kaksinkertaisen olennaisuuden periaate (engl. double materiality). Tällä tarkoitetaan sitä, että yritysten tulee huomioida niin oman toimintansa vaikutus yhteiskuntaan, kuin yhteiskunnan vaikutus omaan toimintaansa. Toisin sanoen, yritysten tulee raportoida toimintaansa liittyvistä asioista, jotka vaikuttavat olennaisesti kestävään kehitykseen, mutta lisäksi myös siitä, kuinka yhteiskunnalliset ongelmat kuten ilmastonmuutos tai raaka-ainepula vaikuttavat olennaisesti heidän taloudelliseen toimintaansa. (KPMG, 2023.)

EU:n direktiiveihin on myöhemmin integroitu myös Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) -suositus (Euroopan komissio, 2023). Financial Stability Boardin vuonna 2017 julkaisema TCFD-suositus käsittelee ilmastonmuutokseen liittyvien asioiden julkistamista osana yrityksen taloudellista raportointia. TCFD:ssä suositellaan raportoimaan siitä, miten ilmastonmuutoksen riskejä ja mahdollisuuksia johdetaan yrityksessä, ja miten riskit on tunnistettu, arvioitu ja hallittu. Suosituksessa raportoinnin sisältö on jaettu neljään osaan, joita ovat hallintotapa, strategia, riskien hallinta sekä tunnusluvut ja tavoitteet. Lisäksi TCFD suosittelee käyttämään skenaarioanalyysiä ilmastonmuutoksen taloudellisten

vaikutusten analysoinnissa ottamalla yhdeksi skenaarioksi Pariisin ilmastopimuksen tavoitteen maapallon keskilämpötilan pysäyttämistä alle kahteen celsiusasteeseen. (Niskala ym., 2019.) Myös IFRS sisällytti kyseiset suositukset omiin, tässä tutkielmassa käsiteltäviin standardiluonnoksiinsa (IFRS Foundation, 2022c; IFRS Foundation, 2022e).

EU:n lisäksi vastuullisuusraportointia on alettu sääntelemään muillakin merkittäville talousalueilla, kuten Iso-Britanniassa, Australiassa, Kiinassa, Intiassa ja monissa muissa kehittyvissä valtioissa. Yhdysvalloissa arvopaperi- ja pörssikomitea SEC ei suoranaisesti sääntele vastuullisuusraportointia, mutta vaatii taloudellisesti olennaisen vastuullisuustiedon jakamista. Niin kutsuttu Dodd-Frank Act tosin sisältää tiettyjä säännöksiä, jotka säätelevät vastuullisuusraportointia tiettyjen yhdysvaltalaisen yritysten osalta. (Haji, Coram & Troshani, 2023.)

3.2.4. Varmentaminen

Edellä mainittujen säädösten lisäksi CSRD-direktiivi tuo mukanaan merkittävän muutoksen liittyen vastuullisuusraporttien varmentamiseen. Direktiivin myötä yritysten tulee aiemmasta poiketen alkaa teettämään varmennus vastuullisuusraporteista ulkopuolisella tarkastajalla samoin, kuin perinteisessä tilintarkastuksessa (KPMG, 2023). Aiemmin tilintarkastajan velvollisuus on ollut ainoastaan varmistaa, että vaaditut tiedot on annettu, mutta tietojen oikeellisuuteen ei ole tarvinnut ottaa kantaa (Horsmanheimo & Steiner, 2017).

Vaikka varmennuksen teettäminen on tätä ennen ollut vapaaehtoista, useat yritykset ovat esimerkiksi raporttiensa uskottavuutta parantaakseen teettäneet varmennuksen ulkopuolisella tarkastajalla (Abernathy ym., 2017). KPMG:n tutkimuksen mukaan vuonna 2022 63 prosenttia G250-yrityksistä oli teettänyt vastuullisuusraporttiensa varmennuksen ulkopuolisella tarkastajalla (KPMG, 2022). Vastuullisuusraportoinnin varmentamiselle on havaittu myös olevan kysyntää. Bernowin ym. (2019) teettämässä kyselytutkimuksessa 97 prosenttia vastanneista sijoittajista oli sitä mieltä, että vastuullisuusraportit tulisi jollain tavalla tarkastaa. 67 prosenttia oli myös sitä mieltä, että vastuullisuusraporttien tarkastus tulisi olla yhtä tarkkaa, kuin perinteinen tilintarkastus. (Bernow ym., 2019.) Kuten edellä tuli ilmi, kenties

merkittävimpana tahona vastuullisuusraporttien varmennuspalvelua ovat alkaneet tarjota tilintarkastusyrietykset. Näiden lisäksi varmennustoimeksiantoja ovat suorittaneet myös muut konsulttiyrietykset, kuten esimerkiksi kestävään kehitykseen erikoistuneet asiantuntijaorganisaatiot. (Abernathy ym., 2017.)

3.3 Vastuullisuusraportoinnin tutkimusta

Myös tiedeyhteisö on luonnollisesti reagoinut vastuullisuusraportoinnin nousevaan trendiin, kun uudenlaisten raporttien julkaiseminen on herättänyt tutkijoiden mielenkiinnon. Ensimmäiset vastuullisuusraportointiin keskittyvät tutkimukset ajoittuvat jo 1980-luvulle, ja kiinnostus aiheen tutkimukseen on tämän jälkeen kasvanut merkittävästi. Tutkimukset ovat käsitelleet esimerkiksi erilaisia vastuullisuusraportointiin vaikuttavia tekijöitä, kuten yrityksen sisäisiä ominaisuuksia tai sen ulkopuolelta tulevia vaatimuksia, motiiveja raportoinnille sekä raportoinnin vaikutuksia yrityksen arvoon sekä laajemmin. (Ali, Frynas & Mahmood, 2017.) Tässä tutkielmassa keskitytään vastuullisuusraportoinnin standardeihin, sääntelyyn ja varmentamiseen liittyvään tutkimukseen.

3.3.1 Tutkimusta standardeista ja sääntelystä

Vaikka standardien käyttö on yleistynyt, vastuullisuusraportointi perustuu yhä hyvin pitkälti vapaaehtoisuuteen. Yrietykset voivat usein valita itselleen sopivan standardin, ja päättää itse asioista, joista haluavat raportoida. Tutkimuksissa onkin havaittu, että edes standardien noudattaminen ei ole estänyt tiettyjä ongelmia vastuullisuusraportoinnissa. (Christensen ym., 2021.)

Yksi standardien tavoitteista on ollut kehittää vastuullisuusraportoinnin uskottavuutta (Abernathy ym., 2019). Standardeista huolimatta eri yritysten raporttien moninaisuus on usein herättänyt epäilyksiä siitä, kuinka luotettavasti raportit heijastavat yritysten todellista vastuullisuutta. (Fortanier ym., 2011.) Michelin, Pilonato ja Ricceri (2015) esittivät tutkimuksessaan vuonna 2015, että yleisesti ottaen yhteiskuntavastuun raportointi on ennemminkin symbolista, kuin olennaista. Yrietykset, jotka saattavat näennäisesti jakaa kattavasti informaatiota, eivät välttämättä todellisuudessa sitä tee. Tutkimustulosten mukaan esimerkiksi yritysten, jotka julkaisivat tilinpäätösten

lisäksi erillisiä vastuullisuusraportteja, ei havaittu laadullisesti jakavan parempaa informaatiota vastuullisuudesta verrattuna yrityksiin, joilla vastuullisuutta käsiteltiin vain osana tilinpäätösinformaatiota. (Michelon ym., 2015.)

Myös esimerkiksi Braam ym. (2016), Abernathy ym. (2017), Christensen ym. (2021), sekä Pinnuck, Ranasinghe, Soderstrom ja Zhou (2021) ovat esittäneet omissa tutkimuksissaan samankaltaisia näkemyksiä. Braamin ym. (2016) mukaan sääntelyn puuttuessa raporteissa esitettävä tieto ei välttämättä anna todellista kuvaa yritystoiminnan vaikutuksista. Abernathy ym. (2017) mukaan vastuullisuusraportoinnin uskottavuusongelmat näkyvät muun muassa puutteina relevanssissa, jatkuvuudessa sekä vertailukelpoisuudessa. Christensen ym. (2021) tuovat tutkimuksessaan esille, että raportoinnin vapaaehtoisuuden myötä yrityksillä on mahdollisuus raportoida lähinnä geneeristä, yleisluontoista informaatiota, joka ei kerro olennaisesti yrityksen vastuullisuudesta, eikä täten anna juurikaan lisäarvoa tiedon käyttäjälle. Pinnuckin ym. (2021) mukaan uskottavuuden puutteesta viestii se, että heidän tutkimuksensa mukaan 39 prosenttia G250-yritysten raporteista vuosina 2006–2013 sisälsi yhden tai useamman oikaisun.

Myös vastuullisuusraportoinnin standardeja itsessään on kritisoitu. Michelin ym. (2015) tuovat tutkimuksessaan esille, että esimerkiksi GRI-suuntaviivojen noudattaminen ei välttämättä paranna raportoinnin laatua olennaisesti. Tutkimuksessa havaittiin vain heikkoa yhteyttä raportoinnin laadun ja GRI-suuntaviivojen noudattamisen välillä. (Michelon ym., 2015.) GRI-viitekehyksen heikkoutena on nähty se, että standardi keskittyy yrityksen sisäiseen suoriutumiseen sen sijaan, että fokus olisi ulkopuolella, kuten yrityksen suhteessa yhteiskuntaan ja ympäristöön. Landrumin ja Ohsowskin (2017) mukaan viitekehys ei ole ekologisesta näkökulmasta tarpeeksi tieteellinen, sillä siinä ei huomioida riittävästi tieteellisesti tutkittuja asioita, kuten planetaarisia rajoja, luonnon asettamia rajoja tai ympäristön kantokykyä. (Landrum & Ohsowski, 2017.)

Fortanier ym. (2011) tuovat kansainvälisten standardien vaikutusta käsittelevässä tutkimuksessaan esille, että standardit ovat tärkeitä vastuullisuusraportoinnin yhtenäistämisen kannalta. Standardien käytön nähtiin myös lisäävän raportoinnin määrää. Toisaalta Fortanierin ym. (2011) tutkimuksessa tiukempien standardien ei

kuitenkaan nähty lisäävän harmoniaa eri maissa toimivien yritysten välillä. Standardien myötä raportit olivat yhtenäisempiä vain tiettyjen asianhaarojen osalta. Esimerkiksi yhteiskuntaan ja työyhteisöön liittyvistä asioista raportoinnin nähtiin olevan yhtenäisempää. Fortanier ym. (2011) selittävät tätä sillä, että kyseiset aiheet ovat perinteisiä vastuullisuusraportoinnin aiheita, joita yritykset ovat oppineet mittaamaan ja raportoimaan paremmin. Samaan aikaan esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvä raportointi näytti useammin omaavan valtiokohtaisia ominaispiirteitä, johtuen muun muassa valtioiden eroavista asenteista kansainvälisiä sopimuksia kohtaan. (Fortanier ym., 2011.)

Vaikka standardeja on kritisoitu, Abernathy ym. (2017) korostavat kirjallisuuskatsauksessaan, että standardit ovat olennaisia vastuullisuusraportoinnin uskottavuuden kannalta. Vaikka standardit ovat tuoneet uusia ongelmia vastuullisuusraportoinnille, ne ovat tuoneet myös mahdollisuuksia. Abernathyn ym. (2017) mukaan niiden puuttuminen aiheuttaisi vain vakavimpia ongelmia. Tutkijat tuovat myös esille, että standardit edesauttavat raporttien varmentamiskelpoisuutta. (Abernathy ym., 2017.) Standardien laatimista vaikeuttaa myös se, että standardien tavoitteiden suhteen voidaan joutua tekemään kompromisseja. Jotta standardit estäisivät viherpesun mahdollisuuden, niiden tulisi olla tarpeeksi spesifejä, esimerkiksi vaatien tiettyjä mittareita tai lukuja. Toisaalta standardien spesifisyys kuitenkin vaikeuttaa standardien soveltamista erilaisia piirteitä omaavissa yrityksissä. Toimialakohtaiset standardit voivat auttaa tässä asiassa, mutta toisaalta ne eivät mahdollista toimialojen välistä vertailukelpoisuutta. (Christensen ym., 2021.)

Tutkimuksissa on käsitelty myös lainsäädännön roolia vastuullisuusraportoinnissa. Abernathyn ym. (2017) mukaan sääntely on yksi tärkeimmistä tavoista lisätä vastuullisuusraportoinnin uskottavuutta. Vastuullisuusraportoinnin tutkimuksessa on pyritty selvittämään, minkälaisia vaikutuksia tiukemmin säännellyllä, lainvaatimalla raportoinnilla voisi olla. Tutkimuksia tarkastellessa on tosin huomioitava, että nykyinen lainsäädäntö poikkeaa eri hallinnollisilla alueilla. Kuten tutkielman osassa 3.2.3 tuli esille, vastuullisuusraportoinnin sääntely on murrosvaiheessa. Esimerkiksi Christensenin ym. (2021) tutkimus keskittyy Yhdysvaltoihin, jossa sääntely on tällä hetkellä vapaampaa kuin euromaissa. Haji ym. (2023) tuovatkin omassa tutkimuksessaan esille, että vastuullisuusraportoinnin sääntelyssä on havaittavissa

huomattavia eroavaisuuksia eri maiden välillä, kun tarkastellaan sääntelylle asetettuja tavoitteita, sääntelystä vastaavaa tahoja, tai raportointimalleja. Erityisesti kehittyneempien ja kehittyvien talouksien välillä on nähty eroja sääntelyn tavoitteiden suhteen. Kehittyneissä talouksissa pyritään vaikuttamaan ensisijaisesti raportoinnin laatuun, kun taas kehittyvissä talouksissa korostuu pyrkimys vaikuttaa esimerkiksi köyhyyden estämiseen ja luonnon säilyttämiseen. Joissain maissa sääntelystä vastaa valtio, toisissa taas pörssi. Joissain maissa sääntelyssä noudatetaan vapaampaa lähestymistapaa, jossa yritys voi joko noudattaa säädöksiä, tai selittää syyn noudattamatta jättämiselle. Toisissa maissa noudattamatta jättämiselle ei ole jätetty samanlaista vapautta. (Haji ym., 2023.)

Christensen ym. (2021) esittävät tutkimuksessaan, että mikäli lainsäädännöllisen vastuullisuusraportoinnin tavoitteena on vaikuttaa yritysten vastuullisuustoimiin, tai vähentää ulkoisvaikutuksia, olisi kannattavaa asettaa raportointi lain vaatimaksi. Tutkijoiden mukaan raportoinnin vaikutukset ovat todennäköisempiä lain vaatiman raportoinnin, kuin vapaaehtoisen raportoinnin kohdalla. Raportointivelvoitteen vaikutuksen suuruus riippuu kuitenkin merkittävästi siitä, kuinka paljon yritykset tällä hetkellä panttaavat tietoa vastuullisuudestaan. Jos yritykset jo raportoivat kutakuinkin olennaiset tiedot, sijoittajien näkökulmaan perustuvat pakolliset standardit eivät juurikaan takaisi lisäarvoa sijoittajille. Pakolliset standardit voisivat kuitenkin tässäkin tapauksessa tuoda hyötyä esimerkiksi paremman vertailukelpoisuuden myötä. Jos taas nykyisten vaatimusten noudattaminen on heikolla tasolla, ja uudet standardit kykenisivät pakottamaan yrityksistä laadukkaampaa informaatiota, tutkijat odottavat tehokkaampia vaikutuksia. (Christensen ym., 2021.)

Christensenin ym. (2021) ajatuksien raportoinnin pakollisuuden puolesta voidaan nähdä olevan linjassa myös Braamin ym. (2016), Qianin ja Schalteggerin (2017) sekä Hajin ym. (2023) tutkimusten kanssa. Braam ym. (2016) mukaan heidän ympäristöraportointia käsittelevän tutkimuksensa tulokset osoittavat, että vapaaehtoista ympäristöraportointia tulisi täydentää pakottavilla vaatimuksilla. Qian ja Schaltegger (2017) taas tutkivat hiilidioksidipäästöjen raportoinnin vaikutuksia päästöjen määrään. Tutkimustulokset implikoivat, että päästöjen julkisuus motivoi yrityksiä vähentämään päästöjään tehokkaammin. Tutkijat tuovat myös esille, että

suurissa yrityksissä päästöjen vähentäminen, olettaen että päästöistä myös raportoidaan julkisesti, saattaa säästää yrityksiltä miljoonia dollareita pääomamarkkinoilla, ja samaan aikaan vähentää yhteiskunnalle ja ympäristölle aiheutuvaa haittaa miljoonien dollarien edestä. (Qian & Schaltegger, 2017.) Haji ym. (2023) kirjoittavat omassa sääntelyn tutkimuksia käsittelevässä kirjallisuuskatsauksessaan, että sääntelyllä on havaittu olevan yhteyttä vastuullisuuteen kohdistettavien kustannusten lisääntymiseen, päästöjen ja saasteiden vähentymiseen, sisäisten kontrollien kehittymiseen, sekä tapaturmien vähentymiseen.

Myös Christensenin ym. (2021) mukaan vastuullisuusraportoinnin lisääminen ja laadun parantaminen sääntelyn avulla voisivat hyödyttää pääomamarkkinoita. Tässä skenaariossa pääomamarkkinoiden likviditeetti paranisi, pääoman kustannus alenisi, sekä pääoma allokoituisi tehokkaammin. (Christensen ym., 2021.) Myös Haji ym. (2023) tuovat tutkimuksessaan esille, että sääntelyllä on positiivisia vaikutuksia pääomamarkkinoihin muun muassa informaation asymmetrian vähentymisen myötä. Toisaalta tutkijoiden näkemys vaikutuksesta pääoman kustannukseen poikkeaa Christensenin ym. (2021) tutkimuksesta. Hajin ym. (2023) mukaan raportoinnin sääntelyn yhteyttä pääoman kustannukseen ei ole vakuuttavasti todistettu.

Tosin sekä Christensen ym. (2021), että Haji ym. (2023) tuovat esille, että kysymys siitä, mitkä vastuullisuusraportoinnin sääntelyn nettovaikutukset ovat, jää yhä avoimeksi. Pakolliset standardit väistämättä aiheuttaisivat yrityksille lisäkustannuksia, mikä saattaisi heikentää yritysten kannustimia esimerkiksi vastuullisiin innovaatioihin. Yritysten kannalta voisi olla epäedullista myös se, että uusien standardien myötä he olisivat tiukemmin sidosryhmien valvonnan alla. Yritysten erilaisuuden vuoksi yrityksillä voi olla vaikeuksia mukauttaa toimintansa ja raportointinsa noudattamaan pakollisia raportointivaatimuksia, vaikka ne olisivat tätä ennen raportoineet vapaaehtoisesti. (Christensen ym., 2021.) Yritysten markkina-arvojen on havaittu laskevan uuden lainsäädännön seurauksena, mikä kertoo siitä, että pääomamarkkinat näkevät vastuullisuusraportoinnin sääntelyn yrityksille kalliina (Haji, 2023). Christensen ym. (2021) esittävätkin, että raportointivelvoite saattaisi vaatia tekemään kompromisseja. Vaikka vastuullisuustoimien vaikutus olisi yhteiskunnan kannalta positiivinen, joissain tapauksissa ne voivat vähentää yrityksen arvoa sijoittajien silmissä (Christensen ym., 2021).

Christensenin ym. (2021) mukaan pakollisen raportoinnin tutkimus on yhä suhteellisen niukkaa, ja keskittyy lähinnä pääomamarkkinoiden ja sijoittajien näkökulmaan. Standardien sisältöön vaikuttaa se, mikä niiden perimmäinen tavoite on. Eri tavoitteet, kuten yritysten ohjaaminen vastuullisempaan toimintaan, tai sijoittajille suunnatun informaation parantaminen, voivat olla ristiriidassa keskenään. Christensenin ym. (2021) toivat esille, että standardien laadintaa voi hankaloittaa se, että todennäköisesti prosessiin vaikuttavat erilaiset sosiaaliset, poliittiset ja moraaliset kysymykset sen sijaan, että keskityttäisiin käytännöllisyyteen.

Christensen ym. (2021) nostavat yhtenä vastuullisuusraportoinnin sääntelyn haasteena esille myös olennaisuuden määrittämisen. Standardeja suunniteltaessa voi olla hankala määrittää, mikä tieto on olennaista millekin taholle. Tähänkin vaikuttaa se, mitkä raportoinnin tavoitteet ovat. Mitä laajempi raportointia käsittelevä standardi on, sitä hankalampaa olennaisuus on määrittellä ja arvioida. Jos raportoinnissa halutaan keskittyä sijoittajille laadukkaamman informaation tuottamiseen, riittää perinteinen käsitys olennaisuudesta. Christensen ym. (2021) spekuloiivat, että sekä standardien laatijat, että sääntelijät suosivat perinteistä, kapeampaa lähestymistapaa olennaisuuteen, sillä se vastaa paremmin heidän ammattitaitoaan. Yritysten ulkoisvaikutusten olennaisuuden määrittäminen on monimutkaista verrattuna taloudellisten lukujen olennaisuuden määrittämiseen, ja voi vaatia esimerkiksi moraalista arviointia. (Christensen ym., 2021.)

Jos taas yritysten toiminnan halutaan muuttuvan vastuullisemmaksi yhteiskunnan kannalta, Christensenin ym. (2021) mukaan tulee käyttää niin sanottua kaksinkertaisen olennaisuuden periaatetta. Tätä näkemystä tukevat Bernowin ym. (2019) kyselytutkimuksen tulokset, jotka implikoivat, että sijoittajat ovat kiinnostuneet erityisesti taloudellisesta olennaisuudesta, sekä vastuullisten toimien taloudellisista vaikutuksista. Christensen ym. (2021) tosin kirjoittavat, että useimmat sijoittajat todennäköisesti välittävät muustakin, kuin yrityksen rahallisesta arvosta, mikä sekoittaa kuviota. Lisäksi, vaikka käytettäisiin vain perinteistä olennaisuuden periaatetta, voi olla haastavaa määrittää, mikä on taloudellisesti olennaista. Jos yritys on ulkoisten sidosryhmien kiinnostuksen kohteena, sen aiheuttamat ulkoisvaikutukset voivat vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka sidosryhmät suhtautuvat yritykseen. Sidosryhmien suhtautumisella taas voi olla merkittäviä

taloudellisia vaikutuksia. Tällöin ulkoisvaikutukset ovat olennaisia myös taloudellisesti. (Christensen ym., 2021.)

Gibassier ja Schaltegger (2015) taas tuovat omassa hiilidioksidipäästöjen laskentaa ja raportointia käsittelevässä tutkimuksessaan esille, että standardisoinnista tekee monimutkaisempaa eri sidosryhmien erilaiset vaatimukset raporteja kohtaan. Esimerkiksi kuluttajat vaativat raportoinnilta tärkeimpänä ominaisuutena ymmärrettävyyttä, kun taas sijoittajat arvostavat eniten vertailukelpoisuutta (Gibassier & Schaltegger, 2015). Myös Barker ja Eccles (2018) mainitsevat omassa artikkelissaan, että yrityksen suhde sen sidosryhmiin vaikuttaa yrityksen arvoon. Tällöin ne asiat, jotka ovat olennaisia muiden sidosryhmien kannalta, mutta eivät suoranaisesti sijoittajien näkökulmasta, vaikuttavat epäsuorasti myös sijoittajiin. Tämä tukee sitä, että esimerkiksi IFRS:n uudet standardiluonnokset, joissa näkökulma on sijoittajalähtöinen, voivat hyödyttää myös muita sidosryhmiä. (Barker & Eccles, 2018.)

Samassa artikkelissa Barker ja Eccles (2018) kirjoittavat, että IFRS:llä voi taloudellisen raportoinnin standardisoijana olla tiettyjä etuja myös ei-taloudellisen raportoinnin standardisoijan roolissa. Heidän mukaansa IFRS:llä voisi olla mahdollisuus kehittää ei-taloudellisesta informaatiosta yhtä uskottavaa ja käyttökelpoista kuin taloudellisesta informaatiosta. IFRS:n etuja voisivat olla esimerkiksi organisaation ammattimaisuus, luotettava maine sekä sijoittajien, että yritysten keskuudessa, ja kokemus standardien laatimisesta. Lisäksi IFRS:llä on hyvät lähtökohdat kehittää raportoinnin integraatiota. Toisaalta artikkelissa tuodaan myös esille, että kokemus taloudellisen raportoinnin standardien asettamisesta ei välttämättä takaa ammattimaisia lähtökohtia ei-taloudellisen tiedon standardisointiin johtuen esimerkiksi siitä, että monet vastuullisuusraportoinnin aiheet ovat vaikeasti määrällisesti mitattavissa. (Barker & Eccles, 2018.)

Vastaavasti haasteita standardisointiin aiheuttaa myös raportoitavien asioiden laajuuden määrittäminen. Esimerkiksi GHG-protokolla, joka käsittelee yritysten hiilijalanjalan laskemista, jakaa päästöt kolmeen eri luokkaan (engl. scope). Ensimmäinen luokka, niin sanottu Scope 1, pitää sisällään päästöt, jotka aiheutuvat yrityksen omistuksessa tai hallinnassa olevista lähteistä. Scope 2 -luokkaan

sisällytetään näiden lisäksi myös yrityksen epäsuorasti aiheuttamat päästöt, joita kertyy yrityksen käyttämän energian tuotannosta. Scope 3 taas kattaa kaikki muut yrityksen epäsuorasti aiheuttamat päästöt huomioiden tuotteiden elinkaaren myös yrityksen ulkopuolella. Näitä voivat olla esimerkiksi matkustamisesta, raaka-aineiden kuljetuksesta, jätehuollosta, sekä tuotteiden käytöstä aiheutuvat päästöt. Standardeissa ja lainsäädännössä on määritettävä, mitä luokkia esimerkiksi päästöistä raportoidaan. Niissä tulee huomioida myös se, että yrityksillä on mahdollisuus vaikuttaa päästöjensä luokkaan. Esimerkiksi ulkoistamalla Scope 1 -luokkaan kuuluvia toimintoja toisille yrityksille yritys voi siirtää päästöt Scope 3 -luokkaan. (Braam ym., 2016.) Erityisesti suurilla yrityksillä yhtiön välillisesti aiheuttamat päästöt voivat olla hyvin merkittäviä. Esimerkiksi PUMAn mukaan yhtiön ympäristövaikutuksesta vuonna 2011 vain kuusi prosenttia aiheutui yrityksen itsensä toiminnasta. Loput 94 prosenttia aiheuttivat vaatevalmistajan toimitusketjuun kuuluvat yritykset. (Abernathy ym., 2017.)

PUMAn kaltaisissa kansainvälisissä toimitusketjuissa sääntelyn erot eri maiden välillä voivat aiheuttaa haasteita niin tavarantoimittajille, kuin heidän asiakkailleen. Esimerkiksi Ikea luopui vuonna 2012 sopimuksista 70 tavarantoimittajan kanssa, jotka eivät kyenneet noudattamaan yhtiön linjauksia yritys vastuuseen liittyvistä asioista, kuten työoloista, jätehuollosta tai turvallisuudesta. Vaikka yritys sijaitsisi valtiossa, jossa sääntely on vapaampaa, se voi kansainvälistä kauppaa käydäkseen joutua noudattamaan tiukempia vastuullisuuden ja sen raportointiin liittyviä määräyksiä, jotka koskettavat sen kauppakumppaneita toisissa valtioissa. Samalla tavalla sääntely vaikuttaa välillisesti myös pienempiin yrityksiin, jotka toimivat samassa valtiossa toimivien suurten, kokonsa puolesta sääntelyn alaisten yritysten toimittajina. (Abernathy ym., 2017.)

Vaikka lainsäädännön on havaittu lisäävän raportoinnin määrää, Hajin ym. (2023) mukaan raportoinnin laatu ei ole kuitenkaan parantunut merkittävästi. Esimerkiksi sääntelyn vaikutukset raporttien uskottavuuteen, vertailukelpoisuuteen tai käytettävyyteen ovat jääneet epäselviksi. Säädöksen yleisluontoisuuden vuoksi sääntely ei ole onnistunut estämään sitä, että yritykset pystyvät valitsemaan, mitä raportoivat. Tästä syystä sääntelyn avulla ei ole kyetty kitkemään pois raportoinnin ongelmia, kuten geneeristä ja symbolista retoriikkaa. (Haji ym., 2023.) Peters ja

Romi (2013) taas tuovat esille, että vaikka raportointi olisi pakollista, yritykset saattavat olla julkaisematta heille haitallista informaatiota, jos he arvioivat, että odotettu kustannus rikkomuksesta, kuten sakko, on pieni.

3.3.2 Tutkimusta varmentamisesta

Vastuullisuusraportoinnin sääntelyn lisääntyessä myös kysyntä raporttien ulkopuolisille tarkastajille ja varmentajille on lisääntynyt. Christensenin ym. (2021) mukaan uudet säännökset ovat lisänneet varmennuspalveluiden kysyntää riippumatta siitä, ovatko säännökset vaatineet raporttien varmennusta. Varmennusta käsittelevissä tutkimuksissa on pyritty selvittämään muun muassa varmentamisen vaikutuksia, sekä sitä, minkä tahon tulisi toimia varmentajana. (Pflugrath ym., 2011; Cohen & Simnett, 2015; Braam ym., 2016.)

Raporttien varmentaminen on nähty yhtenä keinona ehkäistä uskottavuuden puutetta vastuullisuusraportoinnissa (Abernathy ym., 2017). Pflugrathin ym. (2011) mukaan varmentaminen on toimiva keino uskottavuuden lisäämisessä. Heidän tutkimuksensa kohteena olevat yritysanalyytikot näkivät varmennetut raportit merkittävästi uskottavampina, kuin varmentamattomat (Pflugrath ym., 2011). Myös Braamin ym. (2016) ympäristöraportointia käsittelevän tutkimuksen mukaan ulkopuolista varmennusta hyödyntävien yritysten raportoima informaatio on sekä objektiivisempää, että paremmin varmennettavissa olevaa. Pinnuck ym. (2021) taas havaitsivat tutkimuksessaan, että vastuullisuusraporttien oikaisuja ilmeni useimmin yrityksissä, jotka tarkastuttivat raporttinsa. Vaikka oikaisujen suuren määrän nähtiin viestivän uskottavuuden puutteesta, toisaalta varmentamisella kyettiin paikantamaan mahdolliset virheet ja tekemään oikaisut. Tutkimuksessa huomattiin, että yritykset, jotka panostivat raportointinsa kehittämiseen, olivat huomanneet ja korjanneet aiempia puutteita raportoinnissaan oikaisuille. (Pinnuck ym., 2021.) Myös Michelin, Patten ja Romi (2019) näkivät tutkimuksessaan oikaisujen määrän korreloivan varmentamisen kanssa. He tuovat esille, että oikaisuille voidaan toisaalta pyrkiä parantamaan raportoivien yritysten uskottavuutta, mutta toisaalta myös varmentajan legitimitettä. (Michelon ym., 2019.)

Lisäksi Michelin ym. (2019) huomasivat, että raportteja varmennettaessa tehdään myös enemmän määrällisesti epäolennaisia oikaisuja. Tutkijoiden mukaan varmentajat saattavat tehdä herkästi oikaisuja juuri omaa legitimizeettiään parantaakseen (Michelon ym., 2019). Toisaalta he tuovat esille myös Moroneyn ja Trotmanin (2016) tutkimuksen, jonka mukaan tilintarkastajien määrittämät olennaisuuden rajat ovat suurempia vastuullisuusraportteja tarkastettaessa verrattuna perinteiseen tilinpäätöksen tilintarkastukseen. Tutkimuksessa tilintarkastajille esitettiin tilanne, jossa sekä tilinpäätöksessä, että vastuullisuusraportissa oli 6,6 prosentin virhe. Tilintarkastajat näkivät tilinpäätöksessä olevan virheen useimmin olennaisena, kuin vastuullisuusraportissa olevan virheen. Tutkijoiden mukaan tämä voi johtua vastuullisuusraportoinnin olennaisuuden käsitteen moniulotteisuudesta. Kun ohjeistukset ovat vapaammat, tilintarkastajilla ei välttämättä ole kannustinta tiukentaa olennaisuuden rajaansa. (Moroney & Trotman, 2016.)

Varmennustoimeksiantojen teettämistä uskottavuuden lisääjänä on myös kritisoitu. Michelin ym. (2015) tutkimuksessa varmentamisella ei nähty olevan yhteyttä vastuullisuusraportoinnin laadun kanssa. Tutkijoiden mukaan taustalla voi olla esimerkiksi tarkastajien riippumattomuuden puute suhteessa yritysjohtoon (Michelon ym., 2015). Myös Abernathy ym. (2017) tuovat esille, että yritysjohtolla on usein hyvä kontrolli varmennusprosessista, vaikka varmentaja olisikin ulkopuolinen yritys. Christensen ym. (2021) esittävätkin omassa tutkimuksessaan, että varmennus voisi toimia silloin, kun sitä säännellään samoin kuin taloudellisen informaation kohdalla, eli toisin sanoen silloin, kun varmentaminen olisi pakollista. Lisäksi Abernathy ym. (2017) tuovat esille, että vastuullisuusraportoinnin todennettavuus on usein haasteellista. Vastuullisuusraportit sisältävät sekä määrällistä, että laadullista informaatiota, mikä vaikuttaa tiedon todennettavuuteen (Abernathy ym., 2017).

Cohen ja Simnett (2015) tuovat kirjallisuuskatsauksessaan esille, että vaikka on olemassa useita eri ammattiryhmiä, jotka voisivat tarjota vastuullisuusraporttien varmennuspalvelua, tiedetään hyvin vähän siitä, mikä olisi paras käytäntö laadukkaaseen varmentamiseen. Tilintarkastajat on toisaalta nähty uskottavina vastuullisuusraporttien varmentajina, mutta toisaalta heidän kompetenssiaan on myös epäilty. Muun muassa Huggins ym. (2011) tuovat päästöraporttien varmentamista käsittelevässä tutkimuksessaan esille, että tilintarkastajilla on varmentamisen

tarjoajana monia vahvuuksia. Esimerkiksi tilintarkastuksen riskimalli on tutkijoiden mielestä sopiva työkalu myös muun, kuin taloudellisen informaation tarkastamiseen, sillä riskitasot voidaan määrittää samaan tapaan päästöluvuille, kuin taloudellisillekin luvuille. Hugginsin ym. (2011) mukaan tilintarkastajien uniikista ammattitaidosta on hyötyä myös vastuullisuusraporttien tarkastamisessa. Tilintarkastajilla on tiukat vaatimukset niin koulutuksen, kokemuksen kuin kompetenssin ylläpitämisenkin osalta. Tilintarkastuksen laatua myös valvotaan ja kontrolloidaan tarkasti. Lisäksi tilintarkastajilla on hyvä kokemus siitä, mikä tieto on olennaista raporttien kannalta. (Huggins ym., 2011.)

Myös Pflugrathin ym. (2011) tutkimus puhuu sen puolesta, että tilintarkastajien ammattitaito nähdään uskottavuutta lisäävänä tekijänä. Heidän tutkimuksessaan haastatellut analyytikot näkivät tilintarkastajien varmentamat raportit uskottavampina, kuin kestävään kehitykseen erikoistuneiden asiantuntijoiden varmentamat raportit. Tutkijat pohtivat hypoteettisesti, että ilmiö voisi johtua tilintarkastajien maineesta, kansainvälisten tilintarkastusstandardien tuesta, sekä tilintarkastuksen laadunvalvonnan mekanismeista. (Pflugrath ym., 2011.)

Toisaalta on myös esitetty, että tilintarkastajilla ei ole riittävää tieteellistä osaamista esimerkiksi päästöraporttien tarkastamiseen. Vasta-argumenttina Huggins ym. (2011) tuovat esille, että tilintarkastajat tulevat usein moninaisista taustoista, ja että tilintarkastusyrietykset huomioivat tieteellisen näkökulman muodostamalla tiimejä, joissa on mukana tieteellisiä osaajia. Tilintarkastusyrietyksillä on aiempaa kokemusta moniosaavien tiimien muodostamisesta. Tilintarkastustiimeissä on ollut mukana esimerkiksi IT-asiantuntijoita. Hugginsin ym. (2011) mukaan myös tilintarkastusstandardit huomioivat riskin tieteellisen osaamisen puutteesta. Standardien mukaan varmennuksen laatimisessa vaaditaan sekä tilintarkastuksen, että tarkastettavan aihealueen osaamista. (Huggins ym., 2011). Christensen ym. (2021) taas toteavat kirjallisuuskatsauksessaan, että tarvitaan yhä lisää tutkimusta siitä, kuinka tilintarkastajat ja vastuullisuusraportointiin erikoistuneiden konsulttien teettämät varmennukset eroavat toisistaan.

4 METODOLOGIA

4.1 Tutkimuskysymykset

Yksi vastuullisuusraportointia koskevista avoimista kysymyksistä liittyy siihen, kuinka raportit tulisi varmentaa, ja kenen toimesta. Kuten tutkielman toisessa ja kolmannessa luvussa ilmeni, tilintarkastusyrietykset ovat jo alkaneet ottamaan roolia myös vastuullisuusraporttien varmentajina. Vaikka ei-taloudellisen tiedon varmentamiseen liittyy monia haasteita, joita perinteisessä tilintarkastuksessa ei jouduta kohtaamaan, tilintarkastusyrietyksillä on varmennustoimeksiantojen toteuttajina omia vahvuuksiaan, kuten esimerkiksi Huggins ym. (2011) ja Pflugrath ym. (2011) toivat esille. Tätä tukee se, että tilintarkastusprosessissa joudutaan usein harkitsemaan liiketoiminnan riskejä kokonaisvaltaisesti, ja laajasta perspektiivistä, kuten toisessa luvussa tuli ilmi. Lisäksi tilintarkastusyrietyksillä on myös vankka kokemus IFRS:n tilinpäätösstandardien tulkitsemisesta. (Eilifsen ym., 2014.) Kansainvälisinä yrityksinä niillä on varmasti näkemyksiä erilaisesta sääntelystä eri alueilla. Tämän tutkielman tavoitteena onkin tutkia, kuinka tilintarkastusyrietykset suhtautuvat IFRS:n uusiin standardiluonnoksiin. Tavoite on tiivistetty tutkielman päätutkimuskysymykseen, joka kuuluu seuraavasti:

Miten tilintarkastusyrietykset suhtautuvat IFRS:n S1- ja S2-standardiluonnoksiin?

IFRS-säätiön mukaan vastuullisuusraportoinnissa on esiintynyt puutteita niin laadussa, läpinäkyvyydessä, uskottavuudessa, kuin vertailukelpoisuudessa (IFRS Foundation, 2022a). Kuten tutkielman kolmannessa luvussa ilmenee, ongelmat eivät ole ainoastaan IFRS:n havaitsemia. Niitä on käsitelty tieteellisessä tutkimuksessa, ja niihin on pyritty vastaamaan niin lainsäätäjien, kuin yksityistenkin standardien asettajien toimesta.

Esimerkiksi olennaisuutta on käsitelty vastuullisuusraportoinnin viitekehyksissä eri näkökulmista. Sekä GRI, että EU ovat pyrkineet ohjeistuksissaan huomioimaan laajasti eri sidosryhmiä (GRI, 2023; Euroopan komissio, 2023). Onkin mielenkiintoista nähdä, kuinka sijoittajalähtöisen IFRS:n ohjeistus olennaisuuden määrittämisestä tulee muovautumaan.

Standardit ovat poikenneet toisistaan myös siitä, miten ne huomioivat eri toimialat. IFRS on integroinut SASB:n toimialakohtaiset ohjeistukset osaksi standardejaan (IFRS Foundation, 2022a). Kuten Christensen ym. (2021) kirjottivat, toisaalta toimialakohtaisuus voi tehdä raporteista informatiivisempia, mutta toisaalta heikentää vertailukelpoisuutta, joka taas on tärkeää sijoittajien näkökulmasta.

Kolmas luku osoittaa, että vaikka vastuullisuusraportoinnilla alkaa olla historiaa jo vuosikymmenten ajalta, on vastuullisuusraportoinnin kentässä yhä moninaisia haasteita. Vaikka haasteisiin on pyritty vastaamaan, liittyy siihen käytettyihin keinoihin myös omat kipukohtansa. Vastuullisuusraportoinnissa ja sen standardisoinnissa havaitut haasteet silmällä pitäen onkin mielenkiintoista nähdä, kuinka IFRS:n matka ei-taloudellisen tiedon säätelijänä alkaa. Tätä pyritään selvittämään tilintarkastusyriyten näkökulmasta tarkentamalla tutkielman päätutkimuskysymystä ensimmäisen alatutkimuskysymyksen avulla:

Miten tilintarkastusyriytykset suhtautuvat standardien vastauskykyyn olemassa olevia haasteita ajatellen?

Tilintarkastusyriyten näkökulma on kiinnostava myös niiden oman roolinsa takia. Toisessa luvussa käsitellyistä tilintarkastustoimen erityispiirteistä voi olla etua myös ei-taloudellisen tiedon varmentamisessa. Toisaalta ei-taloudellisen tiedon varmentaminen on myös väistämättä tulossa yhä olennaisemmaksi osaksi tilintarkastajien työnkuvaa, kun raportoinnista on tulossa yhä integroidumpaa (Abernathy ym., 2017). Tässä tutkielmassa tarkastellaan, näkyykö tilintarkastusyriyten suhtautumisessa heidän ammattinsa kautta kumpuvia preferenssejä. Kuten edellä tuli ilmi, ei-taloudellisen tiedon todennettavuus on yksi keskeisiä haasteita, johon voidaan pyrkiä vaikuttamaan standardien sisällöllä. Mitä helpommin varmennettava informaatio on todennettavissa, sitä pienempi tilintarkastusriski on. Tilintarkastusyriyten näkökulmasta onkin mielenkiintoista tarkastella, pyrkivätkö he ajamaan standardeihin esimerkiksi mahdollisesti tilintarkastusriskiä pienentäviä vaatimuksia. Tarkastellessa standardeihin ehdotettuja muutosehdotuksia, on tärkeää kiinnittää huomiota mahdollisiin motiiveihin kommenttien taustalla. Näistä syistä päätutkimuskysymyksen rinnalle on lisätty myös toinen alatutkimuskysymys:

Näkykö tilintarkastusyriyten suhtautumisessa omaan toimenkuvaan liittyviä preferenssejä?

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkielmassa tarkastellaan tilintarkastusyriyten suhtautumista IFRS:n standardeihin käyttämällä tutkimusaineistona yrityksen luonnoksille vastineeksi laatimia kommenttikirjeitä. IFRS:n kestävyysraportoinnista vastaava toimielin ISSB julkaisi standardiluonnokset maaliskuussa 2022, ja antoi aikaa kommenttikirjeiden lähettämiseen 29. heinäkuuta 2022 saakka. Lähetetyt kommenttikirjeet julkaistiin IFRS:n verkkosivuilla syyskuussa 2022. Standardiluonnosten ohessa ISSB listasi standardien sisältöä käsitteleviä kysymyksiä, joihin säätiö toivoi vastauksia kommenttikirjeissä. Kysymyksissä pyydettiin näkemyksiä muun muassa siitä, onko standardien vaatimukset osattu esittää selkeäsi, ja vastaavatko vaatimukset standardeille esitettyjä tavoitteita. Liitteessä 1 esitetään luonnoksessa esitettyjen kysymysten aiheet. Kysymysten aiheet havainnollistavat myös standardiluonnosten sisällössä käsiteltyjä aiheita.

Tutkielman tutkimusaineistoon on sisällytetty viiden suuren tilintarkastusyriyksen kommenttikirjeet. Viisi yritystä ovat niin sanotut Big Four -yhtiöt eli Deloitte, EY, KPMG ja PwC, sekä Grant Thornton. Kuten edellä tuli ilmi, Big Four -yhtiöt hallitsevat erityisesti listattujen, ja suurten yritysten tilintarkastusmarkkinoita. Heillä on siis oletettavasti hyvä käsitys IFRS-tilinpäätöksestä. Big Four -yhtiöillä voidaan olettaa myös olevan hyvät ja ammattimaiset resurssit tutkia standardiluonnoksia ja esittää niistä perusteltuja näkemyksiä. Otannan laajentamiseksi siihen on sisällytetty viidentenä yrityksenä Grant Thornton. Big Four -yhtiöistä tehdyt oletukset sopinevat myös Grant Thorntonin. Toisaalta yritys myös edustaa näkemyksiä Big Four -yhtiöiden ulkopuolelta.

Taulukossa 1 esitetään tutkimusaineiston kommenttikirjeet yrityksittäin. Kommenttikirjeet vaihtelivat pituudeltaan, mutta kaikkien kommenttikirjeiden rakenne oli kutakuinkin sama. Kommenttikirjeet alkoivat saatekirjeillä, joissa esitettiin yleisellä tasolla näkemys standardiluonnoksista, sekä oleellisimpia ja tärkeimmiksi nähtyjä korjausehdotuksia, tai muita huomioita. Tämän jälkeen

yritykset esittivät yksityiskohtaisempia vastauksia ISSB:n esittämiin kysymyksiin käymällä ne läpi kysymys kysymykseltä.

Taulukko 1. Tutkimusaineiston kommenttikirjeet

Tilintarkastusyritys	Standardi	Kommentti-kirjeen ID	Kommenttikirjeen päiväys	Kommentti-kirjeen sivumäärä
Deloitte	S1	85	20.7.2022	20
Deloitte	S2	56	20.7.2022	22
EY	S1	400	29.7.2022	37
EY	S2	374	29.7.2022	37
Grant Thornton	S1	424	29.7.2022	21
Grant Thornton	S2	390	29.7.2022	28
KPMG	S1, S2 *	406, 383 *	29.7.2022	33
PwC	S1, S2 *	297, 280 *	28.7.2022	56

*KPMG ja PwC kommentoivat molempia standardeja samassa kirjeessä

4.3 Tutkimusmenetelmä

Laadullisen aineiston, kuten tämän tutkielman kommenttikirjeiden, perusanalyysimenetelmänä voidaan pitää sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Sisällönanalyysi toimii tutkimusmenetelmänä tässä tutkielmassa. Menetelmän tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä, tässä tapauksessa tilintarkastusyritysten suhtautumisesta, kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi on keino analysoida tutkimusaineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti, ja löytää tekstistä merkityksiä. Informaation arvo syntyy, kun hajanaisesta aineistosta luodaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota tutkimuksen kohteesta. Sisällönanalyysin avulla selkeytetystä aineistosta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Tutkielman sisällönanalyysissä hyödynnettiin soveltuvin osin Tuomen ja Sarajärven (2018) esittämää mallia sisällönanalyysistä kolmivaiheisena prosessina. Mallissa ensimmäisenä vaiheena toimii aineiston redusointi, eli pelkistäminen, jonka

tarkoituksena on karsia aineistosta tutkimukselle epäolennaiset asiat pois. Käytännössä pelkistäminen voi olla joko aineiston tiivistämistä, tai pilkkomista osiin. Pelkistämisen jälkeen Tuomen ja Sarajärven (2018) mallissa seuraa aineiston klusterointi, eli ryhmittely. Tässä vaiheessa aineistosta etsitään joko samankaltaisuuksia, eroavaisuuksia, tai molempia kuvaavia käsitteitä, joita yhdistellään erilaisiksi luokiksi. Työvaiheen voidaan katsoa olevan osittain päällekkäinen mallin kolmannen vaiheen kanssa. Kolmannessa vaiheessa, jota kutsutaan abstrahoinniksi eli käsitteellistämiseksi, aineistosta erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja pyritään muodostamaan sen perusteella teoreettisia käsitteitä. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018.)

Tutkielmassa aineisto pelkistettiin sekä tiivistämällä, että pilkkomalla osiin. Yrityksien kommenttikirjeet noudattivat rakenteeltaan pääosin samaa kaavaa, jossa teksti alkoi saatekirjeellä, jonka jälkeen esitettiin tarkempia kommentteja vastaamalla ISSB:n esittämiin kysymyksiin. Pelkistämisprosessissa kommenttikirjeiden sisältö tiivistettiin ja pilkottiin osiin kokoamalla kaikista kirjeistä yhteen saatekirjeiden sisältö, ja tarkemmat kommentit kysymyskohtaisesti hyödyntämällä ISSB:n kysymysrunkoa.

Aineiston ryhmittelyssä hyödynnettiin sekä aineistolähtöistä, että teorialähtöistä lähestymistapaa. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston analyysi luokitellaan aineiston perusteella, kun taas teorialähtöisessä sisällönanalyysissä luokittelu perustuu aikaisempaan teoriaan. Lähestymistavat näkyivät tutkielmassa siten, että toisaalta kiinnitettiin huomiota siihen, mitkä aiheet nousivat teoriaosuudessa olennaisimmiksi, mutta toisaalta myös siihen, mitkä aiheet korostuivat kommenttikirjeissä. Tämän perusteella valittiin aiheiksi lähestymistapa, olennaisuus, raportoiva yhteisö ja arvoketju, tunnusluvut, varmentaminen sekä integroitu raportointi. Luvun 5 ensimmäisessä osassa käsitellään tilintarkastusyritysten suhtautumista standardeihin näiden aiheiden sisällä. Aiheiden ulkopuolelta tehdyt huomiot esitetään luvun toisessa osassa.

5 TULOKSET

Tässä luvussa esitetään sisällönanalyysissä tehdyt havainnot. Tilintarkastusyrietyksien näkemysten havainnollistamiseksi tutkielmaan on lisätty esimerkeiksi otteita kommenttikirjeistä, jotka on koottu liitteeseen 2. Vaikka tilintarkastusyrietyksien vastauksissa oli erilaisia ominaispiirteitä, useimmista aiheista onnistuttiin muodostamaan yleinen, yhtenäinen kommenttikirjeissä esiintyvä näkemys. Tätä edesauttoi se, että yritysten suhtautuminen suurempiin linjoihin oli pääosin samankaltaista. Eroavuuksia ilmeni enemmän yksityiskohtaisuuksissa. Tilintarkastusyrietykset myös kiinnittivät huomiota yksityiskohtiin eri tavalla. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että kirjeiden pituudet vaihtelivat, kuten taulukosta 1 ilmenee. Taulukossa 2 esitetään tutkimuksen tulosten perusteella muodostetut vastaukset tutkimuskysymyksiin tiivistetyssä muodossa. Tämän jälkeen esitetään tutkimuksessa tehdyt havainnot aihe kerrallaan edellä mainittuihin aiheisiin jaettuna.

Taulukko 2. Tiivistetyt vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuskysymys	Vastaus
Miten tilintarkastusyrietykset suhtautuvat IFRS:n S1- ja S2-standardiluonnoksiin?	Yrietykset suhtautuvat standardiluonnoksiin positiivisesti, mutta esittävät lukuisia huomioita ja muutosehdotuksia standardien kehittämiseksi. Huomiot ja ehdotukset voidaan nähdä osin objektiivisina pyrkimyksinä kehittää standardeja, mutta osin subjektiivisena oman edun ajamisena.
Miten tilintarkastusyrietykset suhtautuvat standardien vastauskykyyn olemassa olevia haasteita ajatellen?	Yrietykset näkevät, että pääosin ISSB on pystynyt reagoimaan ongelmiin ja vastaamaan tavoitteisiinsa. IFRS nähtiin sopivana tahona luomaan perusta globaalille viitekehykselle. Tavoitteeseen pääsemisen tueksi yrietykset esittivät rakentavaa kritiikkiä.
Näkykö tilintarkastusyrietyksien suhtautumisessa omaan toimenkuvaan liittyviä preferenssejä?	Vastauksissa näkyy yritysten toimenkuvaan liittyviä preferenssejä. Tämä näkyi esimerkiksi integroidun raportoinnin puoltamisena sekä varmennettavuuteen liittyvien seikkojen korostamisena. Toisaalta jotkin näkemykset voidaan nähdä samaan aikaan sekä objektiivisina, että subjektiivisina.

5.1 Suhtautuminen aiheittain

5.1.1 Lähestymistapa

Yleisellä tasolla ISSB:n lähestymistapa kestävyysraportointia kohtaan sai kommenttikirjeissä laajaa kannatusta. Tilintarkastusyrietykset vaikuttivat jakavan ISSB:n huolen ei-taloudellisen raportoinnin ongelmista. Esittämässään muutosehdotuksissa ne usein vetosivat siihen, että muutokset auttaisivat standardia vastaamaan juuri näihin haasteisiin (ks. esim. liite 2, otteet 1–3). Yrietykset kuitenkin näkivät, että pääosin ISSB on pystynyt reagoimaan ongelmiin. Esimerkiksi Deloitte ja EY ilmaisivat, että uudet standardit kykenevät vastaamaan tavoitteisiinsa mahdollistamalla johdonmukaisemman, vertailukelpoisemman ja ajankohtaisemman informaation pääomamarkkinoille.

Kaikissa kommenttikirjeissä kannatettiin myös ISSB:n tavoitetta muodostaa globaali perusta kestävyysraportoinnille. IFRS-säätiöllä nähtiin olevan kilpailuetua myös kestävyysraportoinnin standardisoijana, kuten Barker ja Eccles (2018) esittivät. Esimerkiksi PwC uskoi, että ISSB:llä on paras mahdollisuus luoda kattava, globaali perusta kestävyysraportoinnin standardisoinnille, koska se voi rakentaa tämän IFRS:n tilinpäätösstandardien päälle. Tosin kommenttikirjeistä välittyi näkemys siitä, että IFRS ei onnistuisi tässä itsenäisesti. Tilintarkastusyrietykset painottivat useaan otteeseen building blocks -lähestymistavan tärkeyttä globaalin perustan luomisessa. Yrietysten mukaan yhteistyö lainsäätäjien, sekä muiden standardienasettajien kanssa on erittäin tärkeää globaalin viitekehyksen luomiseksi (ks. esim. liite 2, ote 4). Yhteneväisen globaalin perustan luominen nähtiin ylipäättään hyvänä tavoitteena. Esimerkiksi PwC kommentoi, että johdonmukainen globaali perusta maksimoi tiedon käyttökelpoisuuden, vähentää kustannuksia raportoijille, ja mahdollistaa eri standardien vastavuoroisuuden.

Erityisesti yhteistyöhön EU:n kanssa rohkaistiin. Esimerkiksi Deloitte toi esille, että myös EU:lla ja SEC:llä on paraikaa käynnissä omien luonnostensa kehittäminen, mikä tarjoaa oivan mahdollisuuden luoda yhdessä globaali perusta, ja kannustikin ISSB:tä ripeyteen standardien laatimisessa. Samasta syystä KPMG suositteli, että lopulliset standardit julkaistaisiin mahdollisimman pian. Myös EY ja PwC korostivat,

että täytäntöönpanopäivä tulisi sovittaa yhteen muiden viitekehysten aikataulujen kanssa.

Deloitte korosti vastauksessaan myös sitä, että aiempien standardien päälle rakentaminen on tärkeää. Tämä näkyy standardeissa esimerkiksi TCFD-suositusten sisällyttämisenä. Muutkin tilintarkastusyrietykset kannattivat suositusten käyttöä. EY ja Deloitte toivat esille, että suositukset ovat jo tuttuja yrityksille ja sijoittajille, ja myös jo yleisessä käytössä, mikä auttaa minimoimaan uuden viitekehysten adoptoinnin kustannuksia. Yhtiöiden mukaan TCFD-suositusten neljän teeman malli tarjoaa hyvän rakenteen myös IFRS:n kestävyysstandardeille. Myös SASB:n toimialakohtaiset ohjeistukset sekä GHG-protokolla saivat kannatusta kommenttikirjeissä (ks. esim. liite 2, ote 5).

Tosin kaikki tilintarkastusyrietykset KPMG:tä lukuun ottamatta ilmaisivat, että heidän mielestään IFRS:n ulkopuolisten ohjeistusten käyttämisen ei pitäisi olla pakollista. Deloitte perusteli tätä sillä, että monet yritykset ottaneet raportoinnissaan käyttöön olemassa olevia viitekehymiä, jotka ovat jo pakollisia, tai tulossa pakollisiksi, kuten TCFD-suositukset. Tästä syystä olisi yhtiön mukaan tehokkainta, jos yritykset voisivat jatkaa jo adoptoimiensa viitekehysten käyttöä IFRS:n viitekehysten ollessa yhä keskeneräinen. Kommenttikirjeissä ilmeni useaan otteeseen huolta myös siitä, että standardien välillä on epä johdonmukaisuuksia, mikä lisää raportoinnin haastavuutta. Esimerkiksi Grant Thornton mainitsi building blocks -lähestymistavan mahdollisena uhkana sen, että raportoitijat joutuvat raportoimaan tarpeettoman monia eri tunnuslukuja eri tahojen vaatimana.

Kommenttikirjeiden perusteella voidaan olettaa, että tilintarkastusyrietykset kannattavat periaatelähtöistä lähestymistapaa (engl. principles-based approach) tiukempiin sääntöihin keskittyvän lähestymistavan (engl. rules-based approach) sijaan. Tämä ilmeni siten, että yritykset kannattivat usein yleisluontoisempia suosituksia, joissa yrityksillä on enemmän valinnanvapautta raportoinnissa. Suositusten kannattaminen nousi esiin esimerkiksi tunnuslukujen yhteydessä, joita käsitellään tarkemmin kohdassa 5.1.4. Toisaalta Deloitte toi esille, että periaatelähtöinen lähestymistapa voi tukea standardien käyttöönottoa globaalilla

tasolla, kun paikallisilla lainsäätäjillä voivat adoptoida sen mutkattomammin käyttöönsä ja tarvittaessa lisätä tai tarkentaa vaatimuksia.

Myös S2-standardiluonnoksen lähestymistapaan oltiin pääpiirteittäin tyytyväisiä. Deloitte, PwC ja Grant Thornton näkivät ilmaston tärkeimpänä kestävyysliittynään teemana, ja ilmaisivatkin tyytyväisyytensä siihen, että aihe oli priorisoitu ensimmäiseksi temaattiseksi standardiksi. Deloitte tosin korosti, että myös muut teemat tulee alkaa huomioida, ja mainitsi mahdollisina aiheina sosiaaliset asiat, veden ja biodiversiteetin. PwC toi esille, että muiden teemojen huomioiminen on olennaista myös globaalien perustan kannalta.

Kommenttikirjeissä esitettiin kuitenkin kritiikkiä siitä, että S1- ja S2-standardiluonnokset eivät vielä muodosta toimivaa kokonaisuutta. Vastauksissa nostettiin esille, että standardit sisältävät keskenään päällekkäisyyksiä, mikä voi aiheuttaa päällekkäisyyksiä raporteihin. Esimerkiksi EY korosti, että standardien väliset päällekkäisyydet tulee korjata, ja PwC peräänkuulutti selkeää yhteyttä standardien välille.

Vaikka tilintarkastusyrietykset korostivat vastauksissaan usein kustannustehokkuutta, ne olivat yleensä ottaen sitä mieltä, että viitekehys mahdollistaa raportoinnin, jonka hyödyt ylittävät kustannukset (ks. esim. liite 2, ote 6). Tämä on tervetullut näkemys ottaen huomioon, että esimerkiksi Christensen ym. (2021) ja Haji (2023) esittivät tutkimuksissaan, että vastuullisuusraportoinnin sääntelyn nettovaikutukset ovat yhä avoin kysymys. Toisaalta tulee huomioida, että tilintarkastusyrietykset arvioivat nettovaikutuksia todennäköisesti raportojien näkökulmasta, moniulotteisten, yhteiskunnallisten nettovaikutusten sijaan.

5.1.2 Olennaisuus

ISSB määrittelee kestävyysliittynään tiedon olennaisuuden kutakuinkin samalla tavalla, kuin taloudellisen tiedon olennaisuus määritellään tilinpäätösstandardeissa. S1 -standardin mukaan kestävyysliittynään taloudellinen informaatio on olennaista, mikäli sen pois jättämisellä, tai väärin tai vaikeaselkoisesti ilmoittamisella voidaan kohtuullisesti odottaa olevan vaikutusta ensisijaisen käyttäjän tekemiin päätöksiin

tämän määrittäessä yrityksen arvoa. Termillä ”ensisijaiset käyttäjät” ISSB kertoo tarkoittavansa olemassa olevia ja potentiaalisia sijoittajia, lainanantajia ja muita velkojia.

Christensen ym. (2021) esittivät, että standardien laatijat ja sääntelijät suosivat perinteistä lähestymistapaa olennaisuuteen, joka vastaa paremmin heidän ammattitaitoaan. Tämä vaikuttaisi sopivan myös tilintarkastajiin, sillä kaikki tilintarkastusyrietykset puolsivat ISSB:n yrityksen arvoon ja sijoittajanäkökulmaan fokusoitunutta lähestymistapaa olennaisuuteen. Esimerkiksi Deloitte toi vastauksessaan esille, että tilinpäätösstandardien mukainen määrittely tukee kestävyysinformaation yhdistettävyyttä taloudellisen informaation kanssa, ja että fokus ensisijaisiin käyttäjiin antaa selkeät rajat raportoitavalle informaatiolle. Myös KPMG kirjoitti, että tämä tuo selkeyttä ja johdonmukaisuutta tilinpäätöksiin, ja täten tukee IFRS:n tavoitetta lisätä läpinäkyvyyttä.

Vaikka tilintarkastusyrietykset kannattivat sijoittajanäkökulmaa, kommenttikirjeissä huomioitiin myös esimerkiksi Gibassierin ja Schalteggerin (2015) ja Christensenin ym. (2021) mainitsemat eri sidosryhmien erilaisista vaatimuksista aiheutuvat haasteet. PwC, KPMG ja EY mainitsivat tähän liittyen ISSB:n yhteistyön GRI:n kanssa. PwC ilmoitti kannattavansa yhteistyötä GRI:n kanssa, sillä GRI:llä on laajempi perspektiivi olennaisuuteen ISSB:n näkökulman ollessa sijoittajalähtöinen, ja GRI:n huomioidessa vaikutuksia muihinkin sidosryhmiin. PwC kommentoikin, että jotkin sääntelijät saattavat vaatia laajempaa perspektiiviä, ja tästä syystä yhteistyö GRI:n kanssa on tärkeää. Yhteistyö mahdollistaa sen, että IFRS:n kestävyysstandardeja käyttävät yritykset voivat ottaa muita sidosryhmiä kattavammin huomioon hyödyntämällä lisäksi GRI-viitekehystä.

Toisaalta Deloitte toi omassa kirjeessään esille Christensenin ym. (2021) kanssa jaetun näkemyksen siitä, että kestävyysraportointi saattaa sisältää myös informaatiota yrityksen vaikutuksista muille sidosryhmille, sillä nämä vaikutukset saattavat vaikuttaa myös yrityksen arvoon. Yhtiö toivoi, että tämä näkökulma huomioitaisiin standardeissa selkeämmin. Myös PwC korosti, että raporteissa tulisi selkeästi erotella laajemmasta olennaisuuden perspektiivistä raportoitu informaatio yrityksen arvon kannalta olennaisesta informaatiosta. Toisaalta Christensenin ym. (2021) artikkelissa

esitettiin, että sijoittajille suunnatun informaation kehittäminen ja yritysten ohjaaminen vastuullisempaan toimintaan voivat olla ristiriidassa keskenään. KPMG kuitenkin visioi, että tulevaisuudessa kestävä kehityksen raportoinnin systeemissä yhdistyvät fokus yrityksen arvoon, sekä laajemmin sidosryhmien tarpeet. Yhtiön mukaan nämä kaksi tavoitetta eivät ole toistensa tiellä, vaan toisiansa täydentäviä. KPMG näki ISSB:n ja GRI:n yhteistyön keinona edistää molempia tavoitteita.

Vaikka olennaisuuden määritelmästä oltiin pääpiirteittäin samaa mieltä ISSB:n kanssa, kaikissa kommenttikirjeissä esitettiin pyyntöjä aiheen selventämisestä, tai lisäohjeistuksen antamisesta. Kommenttikirjeissä esitettiin useaan otteeseen huolta raportojien valmiuksista määritellä, mikä on raportoinnin kannalta olennaista (ks. esim. liite 2, ote 7). Vastauksissa tuotiin esille myös Christensenin ym. (2021) artikkelissa käsiteltyä näkemystä siitä, että olennaisuuskäsite kestävyysraportoinnissa ei ole yhtä selkeä kuin taloudellisessa raportoinnissa, ja että olennaisuuden määrittämisestä kestävyden kontekstissa on globaalillakin tasolla vain vähän kokemusta. Esimerkiksi EY kirjoitti, että kestävään kehitykseen liittyvän tiedon raportoinnissa on paljon ominaispiirteitä, joita ei tavanomaisessa taloudellisessa raportoinnissa ole tullut vastaan. Sekä EY, että Grant Thornton nostivat esimerkkinä dynaamisen olennaisuuden käsitteen, joka ei ole ollut samalla tavalla esillä taloudellisessa raportoinnissa. Dynaamisella olennaisuudella viitattiin S1-standardissa esitettyyn vaatimukseen uudelleenarvioida olennaisuutta säännöllisesti olosuhteiden muuttuessa. Grant Thorntonin mukaan olisi tärkeä selventää, kuinka dynaaminen olennaisuus sovitetaan yhteen EU:n kaksinkertaisen olennaisuuden käytännön kanssa.

Erityisesti käsitteet ”merkittävä” (engl. significant) ja ”olennainen” (engl. material), käsitteiden välinen yhteys ja niiden erottaminen toisistaan tulivat kommenttikirjeissä useasti esille. ISSB:n mukaan standardin tavoitteena on vaatia organisaatioita raportoimaan ”olennainen informaatio kaikista merkittävistä kestävyteen liittyvistä riskeistä ja mahdollisuuksista”. Informaation tulisi taata lähtökohdat sille, että sen ensisijaiset käyttäjät kykenevät arvioimaan kestävyteen liittyvien riskien ja mahdollisuuksien vaikutuksen organisaation arvoon. Kaikki tilintarkastusyrietykset toivat esille, että nämä kaksi käsitettä, sekä niiden välinen yhteys ja eroavaisuudet, kaipaavat lisää selvennystä. Esimerkiksi EY esitti, että jos

käsitteitä ei selvennetä, on riski siitä, että niitä ei tulkita johdonmukaisesti, mikä taas uhkaa tiedon vertailukelpoisuutta ja uskottavuutta. Grant Thorntonin mukaan käsitteitä ei myöskään käytetty johdonmukaisesti läpi standardien.

Selkeyden puute näissä käsitteissä välittyy myös siitä, että jopa tilintarkastusyriytysten kesken oli tehty toisistaan poikkeavia tulkintoja käsitteiden tarkoituseristä. Deloitte ilmaisi, että ymmärtää termien roolin kaksiosaisessa prosessissa, jossa ensin identifioidaan merkittävät asiat, ja sitten raportoidaan ne, jotka ovat olennaisia yrityksen arvon kannalta. Yhtiö kuitenkin kaipasi lisää ohjeistusta esimerkiksi siitä, kuinka termejä käytetään käytännössä. Myös EY kirjoitti käsittävänsä, että merkittävyydellä viitataan asioiden identifiointiin, kun taas olennaisuudella viitataan siihen, mitkä merkittävistä asioista raportoidaan. Grant Thornton taas kirjoitti, että yhtiö ei ymmärrä, kuinka jokin asia voisi samaan aikaan olla merkittävä, mutta epäolennainen. Yhtiö ehdotti, että ”merkittävän” sijaan käytettäisiin ainoastaan käsitettä ”olennainen”.

Moroney ja Trotman (2016) toivat esille, että kun ohjeistukset ovat vapaammat, tilintarkastajilla ei välttämättä ole kannustinta tiukentaa olennaisuuden rajaansa. Tilintarkastusyriytukset eivät kuitenkaan näyttäneet tyytyvän vapaampiin ohjeisiin, vaan peräänkuuluttivat voimakkaasti paremman ohjeistuksen perään. Kommenttikirjeissä korostui, että olennaisuuden määrittäminen nojautuu hyvin pitkälti yrityksen omaan arviointiin. Tästä syystä selkeyttä ja lisäohjeistusta pidettiin erityisen tärkeänä. Olennaisuuden määrittämisen avustamiseksi toivottiin myös havainnollistavia esimerkkejä ISSB:n toimesta (ks. esim. liite 2, ote 8). Lisäksi sekä EY että Grant Thornton esittivät, että standardeihin voisi sisällyttää vaatimuksen kertoa siitä, miten olennaisuuden arvioinnin prosessi on yrityksessä suoritettu.

5.1.3 Raportoiva yhteisö ja arvoketju

Kaikki tilintarkastusyriytukset olivat sitä mieltä, että kestävyystiedosta tulisi raportoida saman yhteisön osalta, jolle perinteinen tilinpäätös on tehty. Liikekumppanuuksiin ja yhteishankkeisiin, sekä yrityksen arvoketjuun liittyvästä raportoinnista oli kuitenkin useaan otteeseen herännyt huolta selkeyden puutteesta (ks. esim. liite 2, ote 9).

Esimerkiksi, EY ja Grant Thornton toivat vastauksessaan esille, että S1-standardin kohdassa 37 vaaditaan konsernien raportoivan samaan tapaan kuin tilinpäätösstandardeissa ohjeistetaan, mutta toisaalta kohdan 40 ohjeistus investointien huomioimisesta poikkeaa tilinpäätösstandardien käytännöstä. Kohdassa 40 vaaditaan raportointia liikekumppanuuksista ja yhteishankkeista, joita raportoija kontrolloi, kun taas tilinpäätösstandardeissa vaatimus koskee vain raportoijan omia tytäryhtiöitä. Myös PwC kyseenalaisti kontrollin määritelmää, ja ehdotti, että kestävyysstandardeissa noudatettaisiin samaa käytäntöä kuin tilinpäätösstandardeissa myös kontrollin osalta.

Toisaalta S1-standardissa tuotiin esille, että tulevat, temaattiset standardit täsmäntäisivät investointien osalta raportointia, mutta PwC korosti, että temaattisten standardien puuttuessa aihe jää liian epäselväksi. Ensimmäisessä temaattisessa standardissa, eli S2:ssa, ilmaistaankin, että päästöjä raportoitaessa tulee käyttää GHG-protokollan ohjeistusta päästöjen määrittämisestä ja mittaamisesta. GHG-protokollan käyttö onkin saanut kannatusta kommenttikirjeissä. Toisaalta myös protokolla kohtelee investointeja eri tavalla, kuin tilinpäätösstandardit. Sekä Deloitte, että KPMG kehottivat vastauksissaan ISSB:tä yhteistyöhön GHG-protokollan kanssa, jotta raportointia voitaisiin kehittää vastaamaan paremmin IFRS:n tilinpäätösstandardeja.

S1-standardissa täsmennetään, että identifioidessaan kestävyteen liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia, raportoijan tulee huomioida koko arvoketjun laajuudelta toimintaan, vuorovaikutukseen, suhteisiin ja resurssien käyttöön liittyvät riskit ja mahdollisuudet. Kommenttikirjeissä ei pyritä esittämään rajauksia arvoketjun laajuuteen, mutta niissä esitetään vahvoja epäilyksiä siitä, että arvoketjua koskeva ohjeistus olisi tarpeeksi selkeää. Esimerkiksi Deloitte korosti, että arvoketju on laaja konsepti. Yhtiön mukaan tarvitaan lisää ohjeistusta siitä, kuinka kauas arvoketjua tulee katsoa relevantin informaation keräämiseksi. Erityisesti tulisi selventää, millä tasolla vaaditaan informaatiota raportoijan toimittajilta, asiakkailta, ja muilta tahoilta, joilta tiedon saaminen voi olla hankalaa. Myös PwC ja EY esittivät huolta tiedon saatavuuden suhteen. EY nosti esimerkiksi vaateliikkeen, joka tilaa vaatteet vaatetehtaalta, joka tilaa kankaat toiselta yritykseltä, joka taas tilaa raaka-aineet kuten puuvillan seuraavalta yritykseltä. Tässä tapauksessa puuvillan myyjä on

vaateliikkeelle kolmannen tason toimittaja, jolta tiedon saaminen voi olla hankalaa. Lisäksi EY toi esille, että käsitteet ”vuorovaikutus” ja ”suhteet” arvoketjussa ovat määrittelemättömiä, ja saattavat jättää liikaa tulkinnanvaraa.

S2-standardiluonnos ohjeistaa yrityksiä raportoimaan kasvihuonekaasupäästöistään sekä Scope 1, Scope 2, että Scope 3 -luokkien osalta. Näiden määrittämiseen ja mittaamiseen ohjataan käyttämään GHG-protokollaa, mikä on saanut kannatusta tilintarkastusyryksiltä. EY tosin toi esille, että GHG-protokolla alkaa olla vanha, ja kaipaisi päivittämistä. Myös PwC mainitsi, että GHG-protokolla ei ole enää relevantti esimerkiksi vuokratun omaisuuden osalta.

Oleellisista Scope 3 -luokan päästöistä ohjeistetaan raportoimaan bruttomääräisinä. Kommenttikirjeissä oltiin tästä pääosin samaa mieltä, mutta erityisesti juuri Scope 3 -päästöjen raportointiin oli otettu laajasti kantaa. Tilintarkastusyrietykset jakoivat Braamin (2016) ja Abernathyn (2017) esittämän näkemyksen siitä, että välillisesti aiheutettujen päästöjen raportoiminen on tärkeää todellisen kokonaiskuvan antamiseksi. Yrietykset näkivät Scope 3 -päästöjen sisällyttämisen raportoinnin kannalta tärkeänä, mutta vastauksissa esitettiin huolta määrittämisen ja mittaamisen haastavuudesta, ja ohjeistuksen väljyydestä. Deloitte korosti, että haasteet tulee huomioida ohjeistuksessa. EY mainitsi haasteina datan laadun, uskottavuuden, ja vertailukelpoisuuden ja esitti, että Scope 3 -päästöjen raportoinnin vaatimukset voisi asettaa jaksottaisesti. PwC taas ehdotti, että ohjeistuksen kehittämiseksi voitaisiin selkeyttää sitä, milloin Scope 3 -päästöjä ei tarvitse raportoida. Lisäksi yhtiö suositteli vaatimusta kertoa tiedon lähteestä, sekä siitä, miten Scope 3 -päästöt on huomioitu yrityksen tavoitteissa.

5.1.4 Tunnusluvut

S2-standardiluonnoksessa esitetään raportoitavaksi sekä yleisiä, kaikkia toimialoja koskevia tunnuslukuja, että SASB:n toimialakohtaiseen ohjeistukseen perustuvia tunnuslukuja. Pääosin tilintarkastusyrietykset kannattivat sekä yleisten, että toimialakohtaisten tunnuslukujen sisällyttämistä (ks. esim. liite 2, otteet 11 ja 12). Suhtautumisessa näkyy Christensenin ym. (2021) esittämä näkökulma siitä, että standardeissa joudutaan tekemään kompromisseja sen suhteen, ovatko ne spesifejä

mahdollistaen yksityiskohtaisemman informaation, vai yleisluontoisempia mahdollistaen paremman vertailukelpoisuuden. Tilintarkastusyrietykset siis kannattivat kompromissia, jossa standardiin sisällytetään tietyiltä osin molempia (ks. esim. liite 2, otteet 11 ja 12). Deloitte ja EY toivat esille myös, että yleiset ja toimialakohtaiset tunnusluvut tulisi sovittaa yhteen selkeämmin. PwC:n mielestä vertailukelpoisuuden, ja globaalin perustan tavoittelemisen kannalta tulisi fokusoida yleisiä tunnuslukuja. Deloitte näki myös TCFD-suositusten käyttämisen yhtenä toimivana keinona. Yhtiön mukaan sekä TCFD-suositusten, että SASB:n ohjeistuksien sisällyttäminen S2-standardiin mahdollistaa samaan aikaan toimialakohtaisten vaatimusten esittämisen, mutta myös johdonmukaisen ja vertailukelpoisen informaation.

Tunnuslukuihin liittyen esitettiin kuitenkin muutosehdotuksia. Sekä PwC, että Grant Thornton moittivat, että yleiset tunnusluvut ovat liian ohjailevia. Yhtiöt korostivat, että tiettyjen tunnuslukujen vaatimisen sijaan tulisi antaa yritysten valita oman harkintansa mukaan kullekin yritykselle olennaiset tunnusluvut. Myös KPMG tiedusteli, tuleeko yritysten raportoida kaikki listatut tunnusluvut, vai ainoastaan ne, joita yrityksen johto käyttää. Tässä yhteydessä on havaittavissa haparointia sen suhteen, halutaanko pitää kiinni yritysten vapaudesta lukujen valitsemisen suhteen, vai edistää sijoittajien vaalimaa vertailukelpoisuutta. PwC toi esille, että yleisiä tunnuslukuja tulisi fokusoida vertailukelpoisuuden kannalta, mutta toisaalta yhtiö suosi myös yritysten omaa harkintaa, mikä voi olla uhka vertailukelpoisuudelle.

Myös SASB:n ohjeistuksiin liittyviä ongelmia tuotiin useaan otteeseen esiin. Sekä PwC:n, että Grant Thorntonin mukaan ohjeistus SASB:n käyttämisestä ei kerro selkeästi, onko käyttö pakollista, vai ainoastaan ohjeellista. Kuten edellä tuli ilmi, tilintarkastusyrietykset olivat vahvasti ohjeellisen suosituksen kannalla. Molemmat yhtiöt kirjoittivat, että tunnuslukujen käytön tulisi tiukempien ohjeiden sijaan keskittyä peruseriaatteisiin. PwC tosin myönsi, että näiden välillä tarvitaan tietty balanssi, jotta samaan aikaan otetaan huomioon myös vertailukelpoisuus. Grant Thornton taas toi esille, että sääntöjen sijaan yrityksiä voisi voimakkaammin ohjata itse pohtimaan, mitkä riskit ja mahdollisuudet ovat relevantteja heidän liiketoimintansa kannalta. Yhtiö näkee uhkana sen, että raportoinnissa huomioidaan

vain asiat, joita SASB listaa kyseiselle toimialalle. Tässä yhteydessä yhtiö muistutti myös raportoinnin kustannustehokkuuden tärkeydestä.

Sekä yleisiin tunnuslukuihin, että SASB:iin liittyvissä kommentteissa tulee ilmi, että tilintarkastusyriyksillä löytyy luottoa yritysten omaan arviointikykyyn. Haji ym. (2023) toivat esille, että juuri yleisluontoisuuden vuoksi sääntely ei ole onnistunut estämään sitä, että yritykset pystyvät itse valitsemaan, mitä raportoivat. Erityisesti PwC ja Grant Thornton olivat kuitenkin vapaampien ohjeistuksien kannalla, vaikka tunnustivatkin vertailukelpoisuuteen ja johdonmukaisuuteen kohdistuvat riskit.

Kommenttikirjeissä tuotiin myös ilmi, että SASB:n standardit vastaavat huonosti S2:sen sisältöä, sillä niissä on myös muita, kuin ilmastoä käsitteleviä vaatimuksia (ks. esim. liite 2, ote 13). Lisäksi KPMG toi esille, että SASB:n toimialaluokittelu ei vastaa ESRS:n luokittelua, mikä voisi vaikeuttaa raportointia EU:ssa. EY taas esitti huolensa tilanteista, joissa yritykselle ei ole määritetty tiettyä toimialaa SASB:ssa. PwC:n mukaan nykyinen toimialaluokitus on rakeinen, ja sisältää liikaa epäjohdonmukaisuuksia eri toimialojen välillä. EY tosin tunnusti, että ISSB on kehittänyt SASB-standardeja onnistuneesti niiden kansainvälistä käyttöä ajatellen. Yhtiön mukaan tulevaisuudessa on mahdollista, että standardit voisivat olla pakollisiakin. Grant Thornton ja Deloitte toivat lisäksi esille, että SASB:sta ei usein olla tietoisia yrityksissä. Deloitte korosti tämän tärkeyttä Yhdysvaltojen ulkopuolella, ja Grant Thornton korosti erityisesti oman ensisijaisen asiakaskuntansa, keskisuurten yritysten vähäistä kokemusta standardeista.

S1-standardiluonnoksessa esitetään, että mikäli yrityksellä on aikaisempaan vuonna raportoimastaan tunnusluvusta parempi mittausulos, tai toisin sanoen arviossa on tapahtunut muutos, tulisi arvio oikaista uusimmassa raportissa. Kaikki tilintarkastusyriyksykset vaativat muutoksia kyseiseen pykälään. Deloitte, PwC ja KPMG ilmoittivat suoraan olevansa eri mieltä vaatimuksesta. Deloitte ja PwC esittivät huolta siitä, että vaatimus saattaisi johtaa liian useisiin oikaisuihin. PwC toi esille, että tämä lisäisi sekä raportoitijien, että tilintarkastajien työtä. Michelinin ym. (2019) tutkimuksessa esitettiin, että varmentaminen lisää oikaisujen määrää, ja että oikaisujen lisäämiseen voi motivoida yritysten uskottavuuden parantaminen, ja varmentajan legimitetin parantaminen. Arvioiden muutosten osalta

tilintarkastusyrietysten suhtautuminen oikaisuihin näyttää kuitenkin implikoivan päinvastaista, kuin tutkijoiden näkemykset.

Kaikissa kommenttikirjeissä mainittiin tässä yhteydessä tilinpäätösstandardi IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet. Tilintarkastusyrietykset toivoivat joko S1:sen muuttamista IAS 8:n mukaiseksi, tai vähintäänkin yhtenäistämään sitä vastaamaan paremmin IAS 8:aa. PwC toi esille, että tilinpäätösstandardissa oikaisu tehdään vain, jos huomataan, että aiemmin tehtyjen tunnuslukujen arvioimisessa on tehty virhe. Yhtiö kirjoitti uskovansa, että mikäli kestävyysraportoinnissa ei noudateta samaa menettelyä, tämä saattaa vaikuttaa negatiivisesti raporttien johdonmukaisuuteen, sekä käyttäjien luottoon tuoreisiin raportteihin. Toisaalta EY toi esille, että kestävyystiedon erilaisten ominaisuuksien vuoksi voi olla perusteltua, että arvioiden oikaisut käsiteltäisiin eri tavalla kestävyysstandardeissa. Esimerkiksi Scope 3 -luokan päästöistä saadaan luotettavampaa tietoa usein vasta tulevina raportointikausina. Yhtiö näkee, että tässä tapauksessa yritystä voitaisiin vaatia tekemään oikaisut aiempiin arvioihin, sillä oikaiseminen voi olla olennaista esimerkiksi päästötavoitteiden kannalta. Myös Grant Thornton yhtyi näkemykseen siitä, että oikaisuja voitaisiin vaatia, mutta korosti, että tulisi selkeämmin erotella, mitkä oikaisut ovat johtuneet virheistä, ja mitkä kehittyneemmästä mittaustuloksesta.

S2-standardiluonnoksessa esitetään, että yritysten tulisi raportoida ilmastoon liittyvien riskien ja mahdollisuuksien taloudellisista vaikutuksista sekä raportointikaudella, että odotetuista tulevista vaikutuksista lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Odotetuista tulevista vaikutuksista voidaan raportoida joko määrällisesti, tai laadullisesti. Määrällisesti raportoitaessa yritys voi ilmoittaa joko yksittäisen luvun, tai vaihteluvälin. Jos taas yrityksellä ei ole mahdollista raportoida määrällisesti, se voi tyytyä laadulliseen informaatioon.

Abernathy ym. (2017) esittivät, että vastuullisuusraportoinnin sisältäessä sekä määrällistä, että laadullista tietoa, sen todennettavuus on usein haasteellista. Kommenttikirjeissä tilintarkastusyrietykset eivät kuitenkaan vaikuta karttavan laadullistakaan informaatiota, ollen pääosin samaa mieltä ISSB:n kanssa. EY ilmaisi, että joustavuudella, jota on tarjottu hyväksymällä sekä määrällistä, että laadullista

tietoa, luonnos huomioi yritysten erilaiset olosuhteet, samaan aikaan säilyttäen täsmälliset vaatimukset. Tosin tilintarkastusyrietykset toivat esille, että menetelmien kehittyessä voidaan alkaa painottaa määrällistä informaatiota enemmän, mikä oli ISSB:nkin tavoitteena (ks. esim. liite 2, ote 14). Myös arvioiden, ja vaihteluvälien käytön suhteen oltiin vastaanottavaisia (ks. esim. liite 2, ote 15). Tosin tilintarkastusyrietykset kyllä esittivät huolensa varmennettavuuden suhteen, kuten tutkielman kohdassa 5.1.5 ilmenee. Lisäksi tulevaisuuteen perustuvan tiedon raportoimiseen liittyvää haastavuutta korostettiin. KPMG toi esille, että standardissa voisi painottaa historiallisen tiedon ennustavaa arvoa. Tämä näkemys voi ajaa tarkastajan etua, sillä trendien perusteella tehdyt ennusteet lienevät luontevampia myös todentamisen kannalta. Ennusteiden, arvioiden ja laadullisen tiedon raportoinnin osalta kommenttikirjeissä toivottiin myös tarkempaa ohjeistusta ja lisää havainnollistavia esimerkkejä standardiin.

Tulevat vaikutukset huomioiden S2-standardiluonnoksessa vaaditaan yrityksiä raportoimaan myös niin sanotuista siirtymäsuunnitelmistaan, eli siitä kuinka yritykset varautuvat päästöjen vähentymiseen yhteiskunnallisella tasolla. Lisäksi standardi kehottaa yrityksiä avaamaan strategiansa sietokyvystä ilmastonmuutokseen TCFD-suosituksissa esitetyn skenaarioanalyysin muodossa. Tilintarkastusyrietykset olivat siirtymäsuunnitelmista ja skenaarioanalyysistä pääosin samoilla linjoilla ISSB:n kanssa (ks. esim. liite 2, ote 16). Myös päästökauppaan liittyvät ohjeet saivat kannatusta.

5.1.5 Varmentaminen

Yhtenä ISSB:n tavoitteena kestävyysstandardien suhteen oli kehittää raportoinnin todennettavuutta. Molemmassa standardiluonnoksissa olikin esitetty yleisölle kysymys, jossa tiedustellaan, sisältääkö luonnos vaatimuksia, joiden toteuttaminen voisi olla haastava todentaa tai valvoa tilintarkastajien ja sääntelijöiden toimesta. Deloitte ja PwC olivat ainoat tilintarkastusyrietykset, joiden mukaan yleisellä tasolla luonnos on kelvollinen todentamisen ja valvomisen kannalta. Kaikki yritykset, Deloitte ja PwC mukaan lukien, esittivät erinäisiä huolia varmennettavuuteen liittyvistä haasteista (ks. esim. liite 2, ote 17).

Esimerkiksi Deloitte toi esille, että erityisesti ennustetun ja narratiivisen tiedon varmentaminen ei välttämättä ole yksinkertainen tehtävä. Ennustetun tiedon varmentamisen haastavuutta korostettiin myös muissa vastauksissa. Lisäksi Deloitte kommentoi, että GHG protokollan asettamien rajoitusten eroavaisuudet taloudelliseen raportointiin saattavat aiheuttaa haasteita tilintarkastajille. Deloittea lukuun ottamatta kaikki vastaajat kommentoivat, että varmentamisen mahdollisuuksien parantamiseksi tulisi huomioida kokonaisvaltaisesti huomiot ja ehdotukset, joita yritykset ovat esittäneet kommenttikirjeissä eri aiheita koskien. Erityisenä huomiona EY toi esille, että todentamisen ja valvomisen kannalta on tärkeää, että standardien vaatimusten tarkoitus, konseptit ja käsitteet on esitetty selkeästi. Lisäksi tarkastajan on tärkeä olla hyvin perillä siitä, mitkä vaatimukset ovat pakollisia, ja mitä olennaisuuden kannalta vaaditaan. Olennaisuuteen liittyen PwC kommentoi, että vaatimus raportoida yrityksen tekemistä arvioista ja oletuksista olennaisuutta määritettäessä voisi tukea varmentajan työtä.

Huolta raporttien varmentamisesta esiintyi myös tilintarkastusyriytysten kommentteissa liittyen raportoitavien tietojen ristiviittaamiseen. Yritykset olivat pääosin yhtä mieltä siitä, että tietoja voitaisiin esittää raporteissa ristiviittaamalla toiseen dokumenttiin, mutta kommenttikirjeissä tuotiin esille ristiviittaamisen ongelmia varmentamisen näkökulmasta. PwC ja KPMG mainitsivat, että viittausten liiallinen käyttö saattaa hämärtää sitä, mikä osa tiedoista on varmennettua, ja mikä ei. Myös muut korostivat sitä, että liiallinen viittaaminen saattaa uhata raporttien selkeyttä (ks. esim. liite 2, ote 18).

Vaikka kestävyystiedon varmentamisen haasteellisuutta korostettiin, tehtävää ei nähty mahdottomana. PwC kommentoi, että myös kestävyystiedon osalta tulee tavoitella kohtuullista varmuutta, jotta voitaisiin täyttää sijoittajien ja muiden sidosryhmien odotukset. Yhtiö esitti, että tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan yhteistyötä tilinpäätösstandardien ja varmentamisen standardien asettajien, sekä raportoivien yhtiöiden välillä. KPMG:tä lukuun ottamatta kaikki muutkin tilintarkastusyriytiset olivat maininneet kommenttikirjeissään tilintarkastusstandardeja säättävän IAASB:n, ja kannustivat ISSB:tä yhteistyöhön tämän kanssa. Yhteistyö olisi hyödyllistä myös Christensenin ym. (2021) esittämän näkemyksen, jonka mukaan varmentaminen olisi tehokasta silloin, kun sitä

säännellään samoin kuin taloudellisen informaation kohdalla, kannalta. Kommenttikirjeissä siis näkyi luotto tilintarkastusstandardeihin, mikä vastaa Hugginsin ym. (2011) näkemystä siitä, että standardit kykenevät huomioimaan esimerkiksi tieteellisen osaamisen puutteen. Vaikka tilintarkastusyrietykset eivät ottaneet tieteelliseen osaamiseensa suoraa kantaan, ei vastauksissa esiintynyt lainkaan huolta siitä, etteikö tilintarkastusyrietysten osaaminen riittäisi varmentamiseen.

PwC esitti epäsuorasti näkemyksensä myös siitä, minkä tahon tulisi toimia vastuullisuustiedon varmentajana. PwC kommentoi, että jos IFRS:n kestävyysraportoinnin standardit integroidaan IFRS:n tilinpäätösstandardien kanssa, saman tarkastajan käyttäminen sekä taloudellisen, että ei-taloudellisen tiedon varmentamiseen voisi parantaa prosessin kustannustehokkuutta. Yhtiö korosti, että kilpailukykyisten varmennustoimeksiantojen suorittaminen vaatii laajaa osaamista. PwC uskoo, kuten Pflugrath ym. (2011) myös esittivät, että sijoittajat luottavat paremmin raportteihin, joiden varmentajina toimivat kokeneet varmentamisen ammattilaiset, jotka ovat myös sitoutuneet noudattamaan samanlaisia varmentamisen laadun standardeja, kuin tilinpäätösten varmentajat. Yhtiön kommentti myötäilee myös Hugginsin ym. (2011) näkemystä siitä, että tilintarkastajien uniikista ammattitaidosta on hyötyä myös ei-taloudellisten raporttien tarkastamisessa. Myös KPMG korosti kirjeessään omaa ammattitaitoaan korostamalla, että yhtiön ehdotukset perustuvat laajaan globaaliin kokemukseen taloudellisesta raportoinnista ja tilintarkastuksesta, ilmastostrategiasta ja päästöjen vähentämisestä, sekä laajemmasta yritys- ja kestävyysraportoinnista.

5.1.6 Integroitu raportointi

Komenttikirjeissä esitettiin näkemyksiä myös integroidusta raportoinnista, joka tulee ottamaan merkittävän askeleen, kun kestävyysstandardit tulevat IFRS:n tilinpäätösstandardien rinnalle. S1-standardiluonnoksessa esitetään vaatimus linkittää raportoitava kestävyystieto vastaaviin tilinpäätöstietoihin. Tilintarkastusyrietykset olivat pääosin integroidun raportoinnin kehittämisen kannalla. Deloitte esimerkiksi korosti, että integroitu tieto on tärkeää myös sijoittajien kannalta. Kommenttikirjeissä

myös kannustettiin ISSB:tä läheiseen yhteistyöhön tilinpäätösstandardeja laativan IASB:n kanssa (ks. esim. liite 2, ote 19).

Integroidun raportoinnin suosiminen voi selittyä esimerkiksi sillä, että tilintarkastusyrietykset haluavat hyödyntää vahvaa osaamistaan IFRS-tilinpäätöksistä. Suosio nousi esiin eri aihepiirien yhteydessä, kun tilintarkastusyrietykset esittivät huomioita ja muutosehdotuksia perustellen niitä integraatiota edistävinä. EY esimerkiksi toivoi, että selvennettäisiin paremmin sitä, kuinka standardit tulevat ISSB:n sanoin täydentämään toisiaan. Yhtiö painotti myös sitä, että käsitteiden tulisi olla yhteneväisempiä tilinpäätösstandardien kanssa. Tilinpäätösstandardeihin viitattiinkin usein eri konteksteissa. Kuten aiemmin ilmeni, esimerkiksi olennaisuuskäsite haluttiin linjata tilinpäätösstandardien tapaan. Deloitte toi esille, että kestävyysasioiden raportoisessa voitaisiin hyödyntää IASB:n käsitteellistä viitekehystä, sekä tilinpäätösstandardeja IAS 1:tä Tilinpäätöksen esittäminen ja IAS 8:aa Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidollisten arvioiden muutokset ja virheet. Samoin kuten edellä tuli ilmi, myös esimerkiksi kontrollin määritelmää toivottiin yhtenäiseksi tilinpäätösstandardien kanssa. Lisäksi sekä EY ja PwC ehdottivat muun muassa, että osavuosisraportoinnin osalta hyödynnettäisiin aihetta käsittelevää tilinpäätösstandardia IAS 34:ää. Yleensä ottaen standardiluonnoksissa käytettyjä käsitteitä toivottiin määriteltävän samaan tapaan kuin tilinpäätösstandardeissa (ks. esim. liite 2, ote 20).

Kannatus integraatiota kohtaan näkyi myös tilintarkastusyrietysten suhtautumisessa siihen, tulisiko kestävyysinformaatio julkaista samassa yhteydessä tilinpäätöksen kanssa. ISSB:n näkemys on, että kestävyysstandardien vaatimat tiedot tulisi raportoida osana tilinpäätöspakettia, mutta tietojen tarkemmasta sijainnista voidaan joustaa. Grant Thorntonin lukuun ottamatta kaikki yritykset olivat tästä yhtä mieltä. Grant Thornton oli huolissaan siitä, että kestävyystieto osana tilinpäätöstä voisi aiheuttaa ongelmia tilinpäätöksen tilintarkastajalle. Jos tilinpäätös sisältäisi ripoteltua kestävyystietoa, tämä voisi hankaloittaa tilintarkastajan lausunnon antamista. Yhtiön mukaan tulisi myös selkeästi rajata toisistaan taloudellinen informaatio, joka on tarkastettua, sekä ei-taloudellinen informaatio, joka on tarkastettua. Tämän merkitystä korostettiin erityisesti niissä tilanteissa, joissa näiden tarkastajina on toiminut kaksi eri tahoa.

Lisäksi Grant Thornton toi esille, että mikäli kestävyystiedolle ei vaadita tiettyä sijaintia, vertailukelpoisuus vaarantuu. Myös EY toi kyseisen asian esiin. Grant Thorntonin ehdotus ongelman ratkaisuksi oli se, että standardissa esitettäisiin parhaan käytännön mukainen ehdotus sijainnista, ja raportojan tulisi tarvittaessa esittää perustelut tästä käytännöstä poikkeamisesta.

Tilintarkastusyrietykset olivat ISSB:n kanssa samoilla linjoilla myös siitä, että raportointiaikataulu tulisi olla sama, kuin tilinpäätöksillä. Tosin kestävyysraportointiin liittyviä haasteita tuotiin tässä yhteydessä esiin. Deloitte, EY ja PwC suosittelivat, että haasteellisuuden takia standardin astuessa voimaan otettaisiin aluksi käyttöön siirtymäaika, jonka aikana aikataulu olisi joustavampi.

5.2 Muita huomioita

5.2.1 Käsitteet

Kommenttikirjeissä ilmeni useaan otteeseen, että yritykset ovat hyvin tarkkoja siitä, että vaatimukset ovat esitetty ja ohjeistettu selkeästi. Erityisesti standardiluonnoksissa käytettyjen käsitteiden määritelmistä esitettiin huomattavan paljon kommentteja läpi kommenttikirjeiden. Vastauksissa ilmeni huolta siitä, että jos käsitteet ovat epäselviä, niitä voidaan tulkita raportoinnissa epä johdonmukaisesti (ks. esim. liite 2, ote 21). Kuten integroitua raportointia käsiteltäessä tuli ilmi, tilintarkastusyrietykset toivat usein esille myös käsitteiden yhteneväistä käyttöä tilinpäätösstandardeihin verrattuna, jota he toivoivat kehitettävän.

Tarkkuutta käsitteiden suhteen ilmeni kaikissa kommenttikirjeissä, mutta tämän seikan osalta erityisesti EY:n kirjeet erottuivat muista. Yhtiö esitti useita yksityiskohtaisiakin muutoksia luonnoksissa esitettyjen lauseiden jäsentelyyn. EY:n vastausten yksityiskohtaisuus näkyikin myös yhtiön kommenttikirjeiden pituudessa. Tosin EY täsmensi saatekirjeissään, että vastausten yksityiskohtaisuutta ei tule tulkita luonnosten vastustamisena, vaan pyrkimyksenä tarjota kokonaisvaltaista ja rakentavaa palautetta.

S1-luonnoksen osalta jo otsikkoa kyseenalaistettiin. PwC, Grant Thornton ja EY ihmettelivät taloudellinen-sanon (engl. financial) käyttöä. PwC ja Grant Thornton kommentoivat, että sanan käyttö otsikossa ja vaatimuksissa voi hämmentää raportoijia, sillä raportoitava informaatio on enimmäkseen ei-taloudellista, vaikka se saattaisikin vaikuttaa yrityksen arvoon. EY kirjoitti, että käsite ”kestävyyteen liittyvästä taloudellisesta informaatiosta” on laaja, eikä kykene järkevästi määrittämään haluttua laajuutta tai rajoja raportoitavalle informaatiolle. Yhtiön mukaan tulisi selventää, vaaditaanko organisaatioita raportoimaan ei-taloudellisista aiheista, jotka ovat relevantteja yrityksen arvon kannalta, mutta eivät ole yhteydessä kestävyteen. Esimerkkeinä tämänkaltaisista aiheista EY mainitsi aineettomiin resursseihin, kuten brändiin, inhimilliseen pääomaan ja suhteisiin liittyvät asiat.

Standardiluonnoksissa kestävyysstandardien tavoitteeksi esitettiin se, että ne vaativat yrityksiä raportoimaan olennaisen informaation kaikista merkittävistä kestävyteen liittyvistä riskeistä ja mahdollisuuksista. Kuten edellä kävi ilmi, kaikissa kommenttikirjeissä kommentoitiin käsitteiden ”olennainen” ja ”merkittävä” käyttöön liittyvistä ongelmista. Myös ”kestävyyden” käsitteestä esitettiin näkemyksiä. EY kirjoitti, että kestävyden käsite on hyvin laaja. Yhtiö toi esille, että ei ole selkeää, tulisiko raportoida esimerkiksi brändiin ja organisaatiokulttuuriin liittyvistä asioista, joihin voisi liittyä erinäisiä riskejä ja mahdollisuuksia. EY kertoi ymmärtävänsä, että käsitteen määrittely on vaikeaa, mutta suositteli, että ISSB identifioisi kestävyteen liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia kommenttikirjeitä hyödyntäen. Myös PwC toi esille, että määritelmän jäädessä epäselväksi yritysten voi olla hankala erottaa kestävyteen liittyvät riskit ja mahdollisuudet yleisistä liiketoiminnan riskeistä ja mahdollisuuksista.

Kommenttikirjeissä esitettiin huolta myös siitä, että standardeissa ei ole täysin selkeää, mitkä vaatimukset ovat pakollisia, ja mitkä vapaaehtoisia. Grant Thornton nosti esimerkkinä englanninkielisen shall-sanon käytön. Grant Thorntonin mukaan sanan käyttö voi viitata vaatimuksen pakollisuuteen, vaikka yhtiön tulkinnan mukaan tämä ei olisi tarkoituksena.

5.2.2 Ohjeistus ja havainnollisuus

Tilintarkastusyriytysten kommenttikirjeitä yhdistää myös se, että niissä toivottiin useasti lisäohjeistuksen ja havainnollistavien esimerkkien lisäämistä standardeihin. Joissain aihe yhteyksissä tilintarkastusyriytukset eivät juurikaan ottaneet kantaa luonnoksissa esitettyjen vaatimusten sisältöön, vaan ennemminkin siihen, kuinka selkeästi vaatimukset on esitetty. Esimerkiksi olennaisuuden määrittäminen oli aihe, josta toivottiin selkeämpää ohjeistusta, ja lisää havainnollisuutta. Ylipäätään sellaisista aiheista, joissa raportioijalle jää suurempi vastuu harkinnasta ja arvioiden tekemisestä, toivottiin selkeämpiä ohjeita ja esimerkkejä raportoinnin tueksi (ks. esim. liite 2, ote 7).

Ohjeistuksen ja havainnollisuuden korostaminen viestii varmasti siitä, että tilintarkastusyriytukset pyrkivät vaikuttamaan kestävyystiedon raportoinnin ja varmentamisen haasteellisuuteen vaatimalla mahdollisimman selkeitä ohjeita. Tutkimuksissa tuli esille, kestävyysraportointiin liittyy monia haasteellisia aspek teja, joihin yriytksissä voi olla vaikea vastata. Kuten toisessa luvussa tuli ilmi, tilinpäätöksessä esitetty väittä mä on virheellinen, jos se ei ole yhtenevä tilintarkastuksessa käytettyjen kriteerien, kuten IFRS-standardien kanssa (Eilifsen ym., 2014). Kriteerien ymmärrettävyys on tärkeää sekä raportoinnin, että varmentamisen kannalta. Oletettavasti mitä selkeämmät ohjeet ovat, sitä helpommin tarkastaja voi todeta, noudattaako raportioija näitä ohjeita. EY toi kommenttikirjeessään esille, että standardien selkeys on tärkeää myös globaalin perustan luomiseksi. Lisäksi yhtiö kirjoitti, että selvy yden ja havainnollisuuden puute antavat mahdollisuuksia laajalle tulkinnalle, mikä taas on uhka johdon mukaisuudelle, vertailukelpoisuudelle ja uskottavuudelle.

Toisaalta kommenttikirjeistä välittyy myös tilintarkastusyriytysten vankka kokemus standardien tulkittamisesta. Tilintarkastusyriytysten vastauksista saa vaikutelman, että yriytksen osaavat kokemuksensa perusteella arvioida, mitkä asiat voivat olla raportioijille vaikeasti ymmärrettäviä, tai missä asioissa raportoinnin käytännön toteuttamiseen tarvitaan parempaa ohjeistusta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää, kuinka tilintarkastusyrietykset suhtautuvat IFRS:n S1- ja S2-kestävyysraportoinnin standardeihin. Tutkielmassa tarkasteltiin sitä, kuinka toimivina tilintarkastusyrietykset näkevät standardit, ja toisaalta myös sitä, kuinka tilintarkastusyrietysten rooli näkyy heidän suhtautumisessaan standardeihin.

Kommenttikirjeissä osoitettiin vahvaa tukea IFRS:n uudelle aluevaltaukselle. Tilintarkastusyrietykset jakavat säätiön näkemyksen kestävyysraportoinnissa esiintyvistä puutteista, ja sijoittajien esittämistä tarpeista. Big Four -yrietykset ja Grant Thornton olivat myös sitä mieltä, että IFRS:n kannattaa laittaa oma kortensa kehoon raportoinnin standardisoinnin kehittämiseksi, ja pyrkiä asemoimaan itsensä globaaliksi perustaksi. Tosin tämä ei heidän mielestään onnistu kilpailemalla muiden viitekehysten tai lainsäätäjien kanssa. Yrietysten kommenttikirjeissä korostettiin sitä, että yhteistyö muiden tahojen kanssa niin sanotun building blocks -lähestymistavan muodossa on tärkeää tavoitteisiin pääsemiseksi. Globaalin perustan luomiseksi tilintarkastusyrietykset toivoivat myös ripeyttä standardien laatimisessa. Yrietykset olivat tyytyväisiä siihen, että ilmasto oli valittu ensimmäisen temaattisen standardin teemaksi, mutta toivoivat S1:sen ja S2:sen julkaisua, sekä muiden aiheiden käsittelyä pian.

Vaikka suhtautuminen standardiluonnoksiin oli positiivinen ja kannustava, tilintarkastusyrietyksillä oli lukuisia näkemyksiä siitä, kuinka standardeja tulisi muuttaa ennen niiden julkaisua. Sisällöltään laajoissa kommenttikirjeissä esitettiin osin hyvin yksityiskohtaisiakin huomioita standardien sisällöstä, ja ehdotuksia siitä, kuinka niitä voitaisiin muuttaa. Kommenttikirjeissä nousi esiin erityisesti olennaisuuteen, raportoitavan yhteisön määrittämiseen, tunnuslukujen valitsemiseen, varmentamiseen, sekä integroituun raportointiin liittyvät seikat. ISSB:n, ja yleisesti ei-taloudellisen raportoinnin kannalta positiivista on se, että kommenttikirjeissä esitetty kritiikki ei kuitenkaan koostunut ehdottomista näkemyksistä, vaan oli luonteeltaan pääosin rakentavaa. Esimerkiksi varmentamiseen liittyviä haasteita tuotiin esiin, mutta kestävyysstandardien sisällyttämistä IFRS-viitekehukseen ei nähty varmentamisen kannalta liian haastavana. Muun muassa laadullinen

raportointi, jonka esimerkiksi Abernathy ym. (2017) näkivät todentamisen kannalta haasteellisena, ei saanut tilintarkastusyryyksiltä täyttä tyrmyästä, vaikkakin määrällisen tiedon raportoimista pyrittiin edistämään. Useissa yhteyksissä tilintarkastusyryyksiä vaikutti vaatimusten sisällön sijaan kiinnostavan enemmän se, kuinka vaatimukset on esitetty. Standardeilta toivottiin useasti selkeämpää ja ymmärrettävämpää rakennetta ja esittämistapaa. Myös havainnollistavia esimerkkejä toivottiin, erityisesti haastavampien aiheiden kohdalla.

Laajat vastaukset osoittavat, että tilintarkastusyryykset vaikuttavat ajavan useita raportoinnin laadun kannalta tärkeitä asioita sen sijaan, että keskittyisivät vain omaan työhönsä vaikuttaviin seikkoihin. Yritykset vetosivat omassa huomioissa ja muutosehdotuksissaan usein IFRS:n esittämiin tavoitteisiin, kuten läpinäkyvyyteen, uskottavuuteen tai vertailukelpoisuuteen.

Nämä voivat toisaalta olla objektiivisia pyrkimyksiä ottaa osaa vastuullisuusraportoinnin kehittämiseen, mutta toisaalta näiden tavoitteiden edistäminen voi edesauttaa myös tilintarkastusyryyten työtä, eli raportoinnin varmentamista. PwC kommentoikin omassa kirjeessään, että luonnoksien selkeyden lisääminen toisaalta auttaa raporttien laatimisessa ja niiden ymmärtämisessä, mutta toisaalta myös tukee raporttien varmennettavuutta. Myös yhtenäisen globaalin viitekehyksen ja integroidun raportoinnin voidaan toisaalta ajatella palvelevan niin raportoinnin laatua, kuin tilintarkastusyryyten etuakin. Globaaleina yrityksinä tilintarkastusyryyten voidaan olettaa hyötyvän globaalisti yhtenäisistä käytännöistä. Niiden myötä he voivat esimerkiksi hyödyntää omia toimintatapojaan laajemmin organisaation sisällä. Tällöin eri maissa sijaitsevien yksikköjen välinen yhteistyö on todennäköisesti mutkattomampaa. Lisäksi mitä paremmin kestävyysstandardit yhtenevät tilinpäätösstandardien kanssa, sitä mutkattomampaa niiden käyttäminen on tilintarkastusyryyksille, joilla on vankka kokemus tilinpäätösstandardeista.

Objektiivisuutta arvioitaessa on hyvä ottaa huomioon myös tilintarkastusyryyten riippuvaisuus asiakkaistaan, eli raporttoijista. Esimerkiksi yritysten omaa harkinnanvaraa puolustavien mielipiteiden voidaan katsoa olla myös asiakkaiden edun ajamista. Omaa harkintaa voidaan perustella hyvin sillä, että ohjaamalla johtoa harkitsemaan itse, mikä on yrityksen kannalta olennaista, voidaan saada aikaan

laadukkaampaa informaatiota. Suurempi valinnanvara voi olla kuitenkin uhka geneeriselle ja vaikeasti vertailtavissa olevalle informaatiolle, kuten esimerkiksi Christensenin ym. (2021) tutkimus implikoi. Esimerkiksi PwC puolsi yleisluontoisia tunnuslukuja vertailukelpoisuuden takia, mutta samaan aikaan yhtiö kannatti organisaatioiden omaa harkintaa tunnuslukujen valinnassa, jonka yhtiö itsekin myönsi uhkaavan vertailukelpoisuutta. Raportoinnin laadun ja vertailukelpoisuuden samanaikaisesti edistämiseksi joudutaan väistämättä tekemään kompromisseja, mikä näkyy myös tilintarkastusyriytysten vastauksissa. Näiden kompromissien toimivuutta onkin tärkeää tarkastella, kun standardit aikanaan astuvat voimaan.

Tilintarkastusyriytukset eivät PwC:tä lukuun ottamatta ottaneet suoranaisesti kantaa siihen, kenen pitäisi toimia kestävyysraportoinnin varmentajana. Toisaalta kommenttikirjeissä esitellyistä mielipiteistä on nähtävissä, että yrityksillä on valmiuksia ja halukkuutta varmentaa myös kestävyystietoa. Kommenttikirjeissä ei esitetty juurikaan huolia tilintarkastusyriytysten toimenkuvan laajenemisesta. Tämä näkyy esimerkiksi integroidun raportoinnin puolustamisena. Kuten Abernathy ym. (2017) esittivät, integroidun raportoinnin myötä tilintarkastajat ovat yhä vahvemmin mukana kestävyystiedon varmentamisessa. Voisi olettaa, että mitä tiukemmin kestävyystieto on osana IFRS-tilinpäätöstä, sitä suurempi kilpailuetu tilintarkastusyriytksillä on kestävyystiedon varmentajina. Täten integroidun raportoinnin ajamisen voidaan ajatella hyödyttävän tilintarkastusyriytksiä kilpailullisesti.

Tämän tutkielman tulokset tukevat tilintarkastusyriytysten kommenttikirjeiden roolia hyödyllisinä standardien laatimisprosessin kannalta. Vaikka kestävyystiedon raportoisemisessa ja varmentamisessa on omat haasteensa, kommenttikirjeet osoittavat, että tilintarkastusyriytukset pystyvät esittämään kattavia ja käytännönläheisiä näkemyksiä myös vastuullisuusraportoinnista. Tilintarkastusyriytysten asiantuntijuutta tukee myös niiden kansainvälisyys. Kuten edellä tuli ilmi, tilintarkastusyriytysten näkemyksiä analysoitaessa on kuitenkin tärkeää huomioida mahdollinen subjektiivisuus. Toisaalta tilintarkastusyriytksien subjektiivisetkin intressit voivat samaan aikaan hyödyttää myös muita tahoja.

Tutkimuksissa, kuten Christensenin ym. (2021) ja Hajin (2023), on tultu siihen johtopäätökseen, että vastuullisuusraportoinnin sääntelyn nettovaikutukset ovat yhä avoin kysymys. Vastuullisuusraportoinnin tulevaisuuden kannalta on mielekästä havaita, että tilintarkastusyriksen mukaan kestävyysstandardit kykenevät mahdollistamaan sen, että raportoinnin odotetut hyödyt ylittävät odotetut kustannukset. On kuitenkin tärkeää tutkia myös sitä, minkälaisia vaikutuksia IFRS:n kestävyysstandardeilla on muille sidosryhmille. Hyödyttävätkö sijoittajalähtöisen IFRS:n kestävyysstandardit ainoastaan sijoittajia, vai voiko niillä olla myös laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia? Tämä on yksi kysymyksistä, joita on tärkeä tarkastella, kun valmiit standardit on julkaistu ja yritykset alkavat noudattamaan niitä raportoinnissaan. Esimerkiksi Christensenin ym. (2021) tutkimuksen mukaan sääntelyn lisääminen lisää yritysten vastuullisuustoimia ja vähentää haitallisia ulkoisvaikutuksia. Kestävyysstandardien lisääminen osaksi IFRS:n viitekehystä joka tapauksessa lisää kestävyysraportoinnin sääntelyä, joten yhteiskunnalliset positiiviset vaikutukset eivät liene olevan liikaa vaadittuja.

Tämän tutkimuksen reliabiliteettia tukee se, että tutkimusaineisto on alkuperäisessä muodossaan kaikkien saatavilla. Sisällönanalyysin aikana pyrittiin Tuomen ja Sarajärven (2018) mallin mukaisesti tarkkailemaan, että koko prosessin aikana aineistossa säilyy polku tähän alkuperäisdataan. Myös kommenttikirjeiden selkeä rakenne mahdollistaa sen, että samaa tutkimusmenetelmää käytettäessä voidaan päätyä samankaltaisiin tuloksiin. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tulee tosin huomioida se, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen tekijä on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija. Tällöin tutkijan oma kehys vaikuttaa väistämättä siihen, mitä hän kuulee ja havainnoi. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018.)

Tämän pro gradu -tutkielman tuloksia analysoitaessa on olennaista huomioida konteksti. Kommenttikirjeet ovat vastauksia IFRS:n esittämiin kahteen standardiluonnokseen, mikä on tärkeä ottaa huomioon tarkasteltaessa tilintarkastusyriyten suhtautumista kestävyysraportointiin laajemmin. Tutkielman merkittävin rajoittava tekijä on se, että tutkimusaineisto sisältää vain tilintarkastusyriyten kommenttikirjeitä, eikä vertailua muiden tahojen kommenttikirjeisiin ole suoritettu. Peilaamalla tilintarkastusyriyten kommenttikirjeitä muiden esittämiin näkemyksiin voitaisiin saada kattavampi kuva

siitä, minkälaisia ominaispiirteitä tilintarkastusyri­tysten vastauksista erottuu. Jatkotutkimuksessa olisikin otollista tutkia myös sitä, kuinka muut tahot ovat reagoineet standardiluonnoksiin, ja miten muiden reaktiot eroavat tilintarkastusyri­tysten reaktioista. Mielenkiintoisia ja oleellisia viiteryhmiä, joiden kommenttikirjeitä käsitellä, voisivat olla esimerkiksi raportoivat yritykset, sekä muut sääntelijät. Lisäksi, koska tutkimusaineisto on rajattu vain viiden suurimpiin kuuluviin tilintarkastusyri­tyksen kommenttikirjeisiin, tutkielma ei huomioi pienempien yritysten suhtautumista standardeihin.

Maaliskuussa 2022 julkaistuista standardiluonnoksista tehty tutkimus on luonnollisesti vielä niukkaa, joten tässä tutkielmassa tuodaan ensimmäisten joukossa esiin näkemystä siitä, kuinka standardiluonnokset on otettu vastaan kyseissä viiteryhmässä. Tällä hetkellä, toukokuussa 2023, ISSB on käynyt läpi luonnoksista saamansa palautteen, ja viimeistelee S1- ja S2-standardeja. Standardit odotetaan julkaistavan kesäkuussa 2023 (IFRS Foundation, 2023b.) Tämän jälkeen tulee alkaa tarkastelemaan myös sitä, kuinka ISSB on huomionnut saamansa palautteen lopullisissa standardeissa.

LÄHTEET

Ali, W., Frynas, J. G., & Mahmood, Z. (2017). Determinants of corporate social responsibility (CSR) disclosure in developed and developing countries: A literature review. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 24(4), 273–294.

Abernathy, J., Stefaniak, C., Wilkins, A., & Olson, J. (2017). Literature review and research opportunities on credibility of corporate social responsibility reporting. *American Journal of Business*.

Barker, R., & Eccles, R. G. (2018). Should FASB and IASB be responsible for setting standards for nonfinancial information? Haettu osoitteesta www.ssrn.com/abstract=3272250

Bernow, S., Godsall, J. Klemperer, B. & Merten, C. (2019). More than values: The value-based sustainability reporting that investors want. McKinsey & Company. Haettu osoitteesta www.mckinsey.com/businessfunctions/sustainability/our-insights/more-than-values-the-value-based-sustainability-reporting-thatinvestors-want

Braam, G. J., de Weerd, L. U., Hauck, M., & Huijbregts, M. A. (2016). Determinants of corporate environmental reporting: The importance of environmental performance and assurance. *Journal of cleaner production*, 129, 724–734.

Christensen, H.B., Hail, L. & Leuz, C. (2021) Mandatory CSR and sustainability reporting: economic analysis and literature review. *Review of Accounting Studies*, 26, 1176–1248.

Cohen, J. R., & Simnett, R. (2015). CSR and assurance services: A research agenda. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(1), 59–74.

Eilifsen, A., Messier, W.F, Glover, S. M & Prawitt, D.F. (2014) Auditing and assurance services. 3. painos. London: McGraw-Hill.

Euroopan komissio (2023) Corporate sustainability reporting. Haettu osoitteesta finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_fi

Finanssivalvonta (2021) Markkinat-tiedote 2/2021. Haettu osoitteesta www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/tiedotteet-ja-julkaisut/julkaisut/markkinat_2021/markkinat_tiedote_2_2021.pdf

Fortanier, F., Kolk, A. & Pinkse, J. (2011) Harmonization in CSR Reporting: MNEs and Global CSR Standards. *Management international review*, 51, 665–696.

Gibassier, D., & Schaltegger, S. (2015). Carbon management accounting and reporting in practice: a case study on converging emergent approaches. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 6(3), 340–365.

GRI (2023) A Short Introduction to the GRI Standards. Haettu osoitteesta www.globalreporting.org/media/wtafl4tw/a-short-introduction-to-the-gri-standards.pdf

Haji, A. A., Coram, P., & Troshani, I. (2023). Consequences of CSR reporting regulations worldwide: a review and research agenda. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 36(1), 177–208.

Horsmanheimo, P. & Steiner, M-L. (2017). Tilintarkastus: Asiakkaan opas (5. uudistettu painos). Helsinki: Alma.

Huggins, A., Green, W. J., & Simnett, R. (2011). The competitive market for assurance engagements on greenhouse gas statements: Is there a role for assurers from the accounting profession? *Current Issues in Auditing*, 5(2), A1–A12.

IFRS Foundation (2023a) Standards Overview. Haettu osoitteesta www.sasb.org/standards/

IFRS Foundation (2023b) IFRS Foundation work plan. Haettu osoitteesta www.ifrs.org/projects/work-plan/#sustainability

IFRS Foundation (2022a) International Sustainability Standards Board. Haettu osoitteesta www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board

IFRS Foundation (2022b) European Union. Haettu osoitteesta www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/view-jurisdiction/european-union/

IFRS Foundation (2022c) Exposure Draft: IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information. Haettu osoitteesta www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/general-sustainability-related-disclosures/exposure-draft-ifrs-s1-general-requirements-for-disclosure-of-sustainability-related-financial-information.pdf

IFRS Foundation (2022d) Integrated Reporting – articulating a future path. Haettu osoitteesta www.integratedreporting.org/news/integrated-reporting-articulating-a-future-path/

IFRS Foundation (2022e) Exposure Draft: IFRS S2 Climate-related Disclosures. Haettu osoitteesta www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/climate-related-disclosures/issb-exposure-draft-2022-2-climate-related-disclosures.pdf

IFRS Foundation (2022f) ISSB's proposed IFRS Sustainability Disclosure Standards. Haettu osoitteesta <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/climate-related-disclosures/supporting-materials/issb-webinar-presentation-april-2022.pdf>

IFRS Foundation (2021a) IFRS Foundation announces International Sustainability Standards Board, consolidation with CDSB and VRF, and publication of prototype disclosure requirements. Haettu osoitteesta www.ifrs.org/news-and-events/news/2021/11/ifrs-foundation-announces-issb-consolidation-with-cdsb-vrf-publication-of-prototypes/

IFRS Foundation (2021b) Proposed Targeted Amendments to the IFRS Foundation Constitution to Accommodate an International Sustainability Standards Board to Set IFRS Sustainability Standards. Haettu osoitteesta www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/sustainability-reporting/ed-2021-5-proposed-constitution-amendments-to-accommodate-sustainability-board.pdf

KPMG (2022) Survey of Sustainability Reporting 2022. Haettu osoitteesta assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/sg/pdf/2022/10/ssr-small-steps-big-shifts.pdf

KPMG (2023) Corporate Sustainability Reporting Directive. Haettu osoitteesta kpmg.com/nl/en/home/topics/environmental-social-governance/corporate-sustainability-reporting-directive.html

Laine, M., Trediga, H. and Unerman, J. (2021) Sustainability Accounting and Accountability. 3. painos. London: Routledge.

Landrum, N. E., & Ohsowski, B. (2018). Identifying worldviews on corporate sustainability: A content analysis of corporate sustainability reports. *Business Strategy and the Environment*, 27(1), 128–151.

Michelon, G., Patten, D. M., & Romi, A. M. (2019). Creating legitimacy for sustainability assurance practices: Evidence from sustainability restatements. *European Accounting Review*, 28(2), 395–22.

Michelon, G., Pilonato, S., & Ricceri, F. (2015) CSR reporting practices and the quality of disclosure: An empirical analysis. *Critical Perspectives on Accounting*, 33, 59–78.

Moroney, R., & Trotman, K. T. (2016). Differences in auditors' materiality assessments when auditing financial statements and sustainability reports. *Contemporary Accounting Research*, 33(2), 551–575.

Niskala, M., Pajunen, T., Tarna-Mani, K. ja Puroila, J. (2019) Yritysvastuu: raportointi- ja laskentaperiaatteet. 3. painos. Helsinki: ST-Akatemia Oy.

Peters, G. F., & Romi, A. M. (2013). Discretionary compliance with mandatory environmental disclosures: Evidence from SEC filings. *Journal of Accounting and Public Policy*, 32(4), 213–236.

Pflugrath, G., Roebuck, P., & Simnett, R. (2011). Impact of assurance and assurer's professional affiliation on financial analysts' assessment of credibility of corporate social responsibility information. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(3), 239–254.

Pinnuck, M., Ranasinghe, A., Soderstrom, N., & Zhou, J. (2021). Restatement of CSR reports: Frequency, magnitude, and determinants. *Contemporary Accounting Research*, 38(3), 2376–2416.

PwC (2021) PwC's Global investor survey. Haettu osoitteesta www.pwc.com/gx/en/corporate-reporting/assets/pwc-global-investor-survey-2021.pdf

Qian, W., & Schaltegger, S. (2017). Revisiting carbon disclosure and performance: Legitimacy and management views. *The British Accounting Review*, 49(4), 365–379.

Stewart, N. (2023) Future of the SASB Standards: What you need to know for 2023 disclosure. Haettu osoitteesta www.sasb.org/blog/future-of-the-sasb-standards-what-you-need-to-know-for-2023-reporting/

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2023) Vastuullisuusraportointi. Haettu osoitteesta www.tem.fi/vastuullisuusraportointi.

STANDARDILUONNOSTEN KYSYMYSTEN AIHEET

IFRS S1 – General requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information
Question 1 – Overall approach
Question 2 – Objective
Question 3 – Scope
Question 4 – Core content
Question 5 – Reporting entity
Question 6 – Connected information
Question 7 – Fair presentation
Question 8 – Materiality
Question 9 – Frequency of reporting
Question 10 – Location of information
Question 11 – Comparative information, sources of estimation and outcome uncertainty, and errors
Question 12 – Statement of compliance
Question 13 – Effective date
Question 14 – Global baseline
Question 15 – Digital reporting
Question 16 – Costs, benefits and likely effects
Question 17 – Other comments
IFRS S2 – Climate-related disclosures
Question 1 – Objective of the Exposure Draft
Question 2 – Governance
Question 3 – Identification of climate-related risks and opportunities
Question 4 – Concentrations of climate-related risks and opportunities in an entity’s value chain
Question 5 – Transition plans and carbon offsets
Question 6 – Current and anticipated effects
Question 7 – Climate resilience
Question 8 – Risk management
Question 9 – Cross-industry metric categories and greenhouse gas emissions
Question 10 – Targets
Question 11 – Industry-based requirements
Question 12 – Costs, benefits and likely effects
Question 13 – Verifiability and enforceability
Question 14 – Effective date
Question 15 – Digital reporting
Question 16 – Global baseline
Question 17 – Other comments

OTTEITA KOMMENTTIKIRJEISTÄ

1. *We believe that the same model as used in IAS 8 could be adapted to sustainability information. If not, trust in the previously reported information, as well as the lack of consistency, might concern users of the information.* PwC.
2. *We do not agree with the proposal to relieve an entity from disclosing information otherwise required by the ED if local laws or regulations prohibit the entity from disclosing that information, if they still want to state full compliance with IFRS Sustainability Standards. This provides an opportunity for entities to reduce disclosure, which will reduce comparability.* Grant Thornton, kommenttikirje 1.
3. *...we support the ISSB working together with the GHG Protocol to update their requirements and drive consistency and comparability in the reporting of GHG emissions.* KPMG.
4. *We welcome the establishment of the Jurisdictional Working Group and encourage the ISSB to intensify its collaboration with jurisdictions, most notably the European Commission, the European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) and the U.S. Securities and Exchange Commission (SEC). As the ISSB, EFRAG and SEC proposals have yet to be finalised, we consider that there is a window of opportunity to achieve a global baseline of sustainability reporting standards.* Deloitte, kommenttikirje 1.
5. *We further support the ISSB's efforts to leverage the framework developed by the Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) and other recognised guidance such as the Greenhouse Gas (GHG) Protocol. These are familiar to entities and investors alike and are already commonly used by companies across various industries that voluntarily provide climate-related disclosures.* EY, kommenttikirje 2.
6. *We consider that the benefits, which may be difficult to quantify, should significantly outweigh the costs of the proposals. There is an urgent demand from investors for consistent, comparable and timely sustainability-related financial information and a need for entities to have clarity over which standards they should apply for reporting this information. This clarity should enable entities to invest with certainty in appropriate systems and controls, as they do today in respect of financial reporting.* Deloitte, kommenttikirje 1.
7. *Considering the fact that there is a global lack of experience and established practice in determining materiality for sustainability-related information, we urge the ISSB to provide more guidance on the determination and application of materiality for identifying and reporting sustainability-related information,*

building further on what has been included in the Illustrative Guidance to SI. EY, kommentikirje 1.

8. *Given the judgement involved, we recommend the Board adds a requirement for an entity to disclose how they have determined whether something is material and provides some illustrative examples to assist in this process. Grant Thornton, kommentikirje 1.*
9. *In principle, we agree that the reporting entity for sustainability-related financial information should be the same as for the financial statements. However, we believe that further guidance – on the measurement and disclosure of information from associates, joint ventures and other non-consolidated investments – is needed to operationalise that principle. KPMG.*
10. *We support the disclosure of Scope 3 greenhouse gas (GHG) emissions, recognising that they often form the largest part of an entity's carbon footprint. Deloitte, kommentikirje 2.*
11. *We also support the approach taken by the ISSB to include industry-specific metrics as a core part of the standard. Industry-specific metrics have been found to be important to users of sustainability information. However, we believe that the guidance currently included in the proposals on how cross-sector standards are intended to work together with industry-specific metrics is not sufficient and a better explanation should be provided on the relationship between cross-sector and industry-specific metrics, including in relation to presentation of the metrics. Deloitte, kommentikirje 2.*
12. *Although we recognise the importance of industry guidance, we think that the priority should be a focus on cross-industry metrics in order to establish a high-quality global baseline. PwC.*
13. *On another note, as the ISSB has only developed climate-related disclosures at this time, the other standards from SASB are not directly required, despite the fact that entities might have been reporting on those already. Even though SI paragraphs 53 and 54 require identifying disclosures in other frameworks (such as SASB Standards), in the absence of an IFRS SDS, there is a risk that entities (especially those that did not report on these sustainability topics in the past) will dismiss non-ISSB mandated disclosures as not material. EY, kommentikirje 2.*
14. *For the purposes of this draft Standard and the current status of sustainability-related reporting, we suggest requiring qualitative information on the current and anticipated effects of climate-related risks and opportunities at this time, which can be amended over time to include quantitative information (although if entities are able to provide quantitative information, they should be allowed to do so). EY, kommentikirje 2.*

15. *We therefore welcome that the ED allows for entities to provide estimates and ranges in their disclosures, and for the provision of qualitative information when entities are unable to provide quantitative information.* Deloitte, kommentikirje 2.
16. *We broadly support the inclusion of provisions related to Scope 3 GHG emissions, scenario analysis, transition planning, and the disclosure of quantitative information about current and anticipated effects of significant climate-related risks and opportunities, as we believe these are critical elements that inform and support decision-making in a way that reflects the realities and uncertainties of our time.* EY, kommentikirje 2.
17. *There are inherent challenges in verifying and assuring non-financial information, including meeting the requirements set out in the Exposure Drafts, which cannot be addressed through a reporting standard alone. ... However, in order to meet the expectations of investors and other stakeholders, the ultimate ambition must be reasonable assurance over the entirety of an entity's disclosures on significant sustainability related risks and opportunities, taken as a whole. The ability to provide such an opinion will require a collaborative effort between accounting and assurance standard-setters, preparers and practitioners, in order to establish the framework, standards, guidance and reporting needed to deliver on this ambition.* PwC.
18. *Considering those challenges, we suggest that the ED makes clear that if the 'cross-referencing' proposal is used, this should be made in a way that the financial report remains useful to users and does not confuse them.* EY, kommentikirje 1.
19. *We believe that the S1 Exposure Draft should clearly articulate a principle as to when preparers should look to IFRS (or equivalent GAAP) for issues that are not addressed in the IFRS Sustainability Disclosure Standards. Furthermore, we encourage the Board to work closely with the IASB, especially on the project cited in the IASB's Third Agenda Consultation regarding climate.* PwC.
20. *...and ensure that terms used in the glossary, where relevant, are and continue to be consistent with IFRS Accounting Standards.* Deloitte, kommentikirje 1.
21. *For example, terms such as 'significant', 'material', 'relevant', are open to wide interpretation. Without clearly defining the meaning of these and other terms used, as well as providing additional guidance and examples for terms that are particularly nuanced (e.g., considerations related to value chain), we believe there is a risk of inconsistent understanding and application of concepts in the ED, that could jeopardise both the comparability and credibility of information disclosed.* EY, kommentikirje 1.